
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

1900 - 1901

m

273

BIBLIOTHEEK KITLV

0065 8763

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

GELEIDENDE BRIEF.

's Gravenhage, den 8 Februari 1901.

N°. 1.

Krachtens Koninklijke machtiging heb ik, de eer Uwer Excellentie, ter voldoening aan artikel 44, tweede lid van het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië, hiernevens, met de daarbij behorende nota's van toelichting, in afschrift te doen toekomen de navolgende contracten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel of daarmee gelijk te stellen stukken:

1°. de akten van verband en van bevestiging gepasseerd bij het optreden van den tegenwoordigen sultan van Batjan en onderhoorigheden op 28 Augustus 1899;

2°. de akten van verband en van bevestiging gepasseerd bij het optreden van den tegenwoordigen bestuurder van Djongkong op 11 December 1899;

3°. de akten van verband en van bevestiging, gepasseerd bij het optreden van den tegenwoordigen bestuurder van Koetei op 25 Juni 1900;

4°. het suppletoir contract met Mamoedjoe betreffende de toepasselijkheid van onze mijnverordeningen op genoemd landschap en zijne ingezetenen, gedaktekend 15 December 1899;

5°. de suppletoire contracten met Palos, Donggala, Towaeli en Tontoli tot regeling van de land- en mijnbouwaangelegenheden in die landschappen, respectievelijk gedagtekend 17 Januari, 18 Januari en 21 Januari 1897 en 20 Mei 1900;

6°. de suppletoire contracten met Binoewang, Madjene en Tappalang tot regeling van de mijnbouwaangelegenheden in die landschappen, respectievelijk gedagtekend 19 Juni, 20 Juni en 23 Juni 1897;

7°. het nieuwe contract met Tanette van 25 December 1898;

8°. het nieuwe contract met Saoesoe van 20 Februari 1899;

9°. de contracten met verschillende landschappen in de residentie Timor en onderhoorigheden in 1898 en 1899 gesloten tot regeling van de mijnbouwaangelegenheden in die landschappen;

10°. de in 1899 en 1900 gepasseerde verklaringen waardoor de verhouding tot het Gouvernement van verschillende landschappen in de Atjehsche onderhoorigheden nader is geregeld;

11°. het nieuwe contract met Tidore van 22 October 1894 en het met dat rijk gesloten suppletoir contract van 30 September 1897 betreffende de toepasselijkheid van onze mijnverordeningen op dat landschap en zijne ingezetenen.

De Minister van Koloniën,
CREMER.

Aan
Zijne Excellentie den Minister van
Staat, Voorzitter van de Tweede
Kamer der Staten-Generaal.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.

BATJAN.

**AKTEN VAN VERBAND EN VAN
BEVESTIGING.**

N°. 2.

**AKTE VAN VERBAND VAN DEN OPGETREDEN SUL-
TAN VAN BATJAN EN ONDERHOORIGHEDEN.**

„Ik ASSOELTHAN IBNOE-OELTHAN ALMAHFOEDL, BIFADLILLA-
HIL, MALIKIL WAHAB SIRADJOEL MOELKI AMIROEDINI WAHOE-
WA PATRA MOHAMAD OESMAN SJAH,” Sultan van Batjan en on-
derhoorigheden beloof plechtig:

dat ik aan de Koningin der Nederlanden en aan den Gou-
verneur-Generaal van Nederlandsch-Indië als Harer Majes-
teits vertegenwoordiger in deze gewesten, gehouw en getrouw
zal zijn en het Sultanaat van Batjan en onderhoorigheden, dat
mij in leen wordt afgestaan en als zoodanig door mij wordt
aangenomen met allen ijver, oplettendheid en toewijding voor
en van wege het Nederlandsch-Indisch Gouvernement zal be-
sturen overeenkomstig de instellingen en wetten des lands;

dat ik de tusschen het Nederlandsch-Indisch Gouvernement
en mijne voorgangers gesloten overeenkomsten heilig en ge-
trouw zal nakomen;

dat ik ten allen tijde genegen zal zijn om mij met het Ne-
derlandsch-Indisch Gouvernement te verstaan omtrent punten
bij die overeenkomsten niet voorzien en die nader bijken mo-
chten, in het belang van land en volk, regeling te behoeven, ter-
wijl ik mij in het bijzonder bereid verklaar om toe te treden
tot eene herziening der thans vigeerende contractuele bepa-
lingen meer in overeenstemming met de eischen van den tegen-
woordigen tijd; en

dat ik voorts alles zal doen wat een getrouw en eerlijk Sultan
en leenman betaamt.

Deze verklaring heb ik met eede bevestigd, bezegeld en on-
derteekend ten overstaan van docter DIRK WILLEM HORST, rid-
der der orde van den Nederlandschen Leeuw, resident van Tern-
ate en onderhoorigheden en in bijzijn van de navolgende
lands grooten:

ABDOEL DJAILIL, DJOEGOGOE.

Prins OEMAR, kapitein laut.

BAGINDA BIN AKIBOEN, HOEKOEM.

HADJI ARIF, secretaris.

MOEMBAROEN, KADLI.

HOESIN, KIMALAHA, SAPANGGALA.

Ten overstaan van mij resident van Ternate en Onderhoor-
igheden.

(w. g.) HORST.

Handteekening en stempel van
den Sultan van Batjan, zoomede
de handteekeningen van zijn
lands grooten.

Akte van bevestiging van Prins OEMAR als sultan van Bat-
jan en onderhoorigheden onder den naam en titel van:

N°. 169. 2—3.

„ASSOELTHAN IBNOESOELTHAN ALMAHFOEDL BIFADLILLAHL, MA-
LIKIL WAHAB SIRADJOEL MOELKI AMIROEDINI WAHOEWA PA-
TRA MOHAMAD OESMAN SJAH.”

Nademaal in de plaats van den op den 27sten Februari 1889
overleden sultan van Batjan en Onderhoorigheden ASSOEL-
TANOEL IBNOESOELTANOEL MAIROES BIFADALIE RABBAL ALAMIN
TADJOEL MOELKI POETRA MOHAMAD SADEK SJAH door het Gou-
vernement van Nederlandsch-Indië, bij besluit van den 21sten
Juni 1899, n°. 44, tot sultan van Batjan en Onderhoorigheden
is verkozen en verheven prins OESMAN, oudste wettige zoon van
den overleden titularis; en aangezien prins OESMAN voo.noemd
op heden den 28sten Augustus des jaars 1899 in handen van
mij dortor DIRK WILLEM HORST, ridder der Orde van den Ne-
derlandschen Leeuw, resident van Ternate en Onderhoorighe-
den plechtig heeft beeedigd en ten mijnen overstaan heeft be-
zegeld en onderteekend de aan deze akte gehechte schriftelijke
verbintenis; zoo wordt voornoemde prins OESMAN bij dezen
door mij plechtig bevestigd in zijne waardigheid van sultan
van Batjan en Onderhoorigheden onder den naam en titel van:
„ASSOELTHAN IBNOE-OELTHAN ALMAHFOEDL BIFADLILLAHL MA-
LIKIL WAHAB SIRADJOEL MOELKI AMIROEDINI WAHOEWA PA-
TRA MOHAMAD OESMAN SJAH”, ten blijke waarvan hem van deze
akte zoomede van de bovenbedoelde door hem aangegane schrif-
telijke verbintenis, nadat die stukken zullen zijn voorzien van
het bewijs van goedkeuring en bekrachtiging van den Gouver-
neur-Generaal van Nederlandsch-Indië een exemplaar zal wor-
den uitgereikt.

Aldus gedaan te Ternate ten dage en jaare voorschreven.

De resident van Ternate en Onderhoorigheden,

(w. g.) HORST.

Deze akten van verband en van bevestiging zijn goedgekeurd
en bekrachtigd op heden den 3den Februari 1900.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) W. ROOSEBOOM.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Waarn. Algemeene Secretaris,

(w. g.) COHEN STUART.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

Voor eensluidend afschrift,

*De Secretaris-Generaal bij het Departement
van Koloniën,*

A. E. ELIAS.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

BATJAN.

NOTA VAN TOELICHTING.

Nº 3.

Blijkens bladzijde 45 van het Koloniaal Verslag van 1900, is in Augustus 1899 weder definitief voorzien in de sinds 1889 opengehouden vacature van sultan van Batjan en Onderhoorigheden (residentie Ternate en Onderhoorigheden), door de ver-

heffing tot die waardigheid van Prins OESMAN, oudste zoon van den overleden sultan. De akte van verband van den nieuwen bestuurder en de aan hem uitgereikte akte van bevestiging worden hierbij overgelegd.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

DJONGKONG.

**AKTEN VAN VERBAND EN VAN
BEVESTIGING.**

N°. 4.

AKTE VAN VERBAND.

Ik, ABANG ALAM, met den naam en titel van Pangeran Moeda Goesti Alam optredende als bestuurder van Djongkong, belooft plechtiglijk, dat ik aan Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden en aan Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, als vertegenwoordiger der Koningin in deze gewesten, gehouw en getrouw zal zijn, en het gebied van Djongkong, dat mij in leen wordt afgestaan en als zoodanig door mij wordt aangenomen, met allen ijver, oplettendheid en toewijding voor en van wege het Nederlandsch-Indische Gouvernement zal besturen overeenkomstig de wetten en instellingen des lands en met stipte inachtneming van de bepalingen, vervat in de met mijne voorgangers gesloten overeenkomsten ;

dat ik te allen tijde genegen zal zijn om mij met dat Gouvernement te verstaan omtrent punten in die overeenkomsten, die nader blijken mochten in het belang van land en volk regeling te behoeven ;

dat ik alles zal aanwenden, wat tot heil en voordeel van het landschap Djongkong kan strekken ;

dat ik niets met raad en daad zal doen, wat in het nadeel van het Nederlandsch-Indische Gouvernement of van zijne onderhoorigen zal zijn, noch zal gedoogen, dat zulks door anderen worde gedaan maar dat ik integendeel ingeval mij zoodanige daden mochten ter oore komen, deze naar mijn beste vermogen afweren en daarvan kennis geven zal aan den meest nabij zijnden ambtenaar van het Gouvernement ;

dat ik wijders alle verbintenissen voortvloeiende uit de tusschen het Gouvernement en mijne voorgangers gesloten overeenkomsten heilig en getrouw zal nakomen en voorts alles zal doen, wat een getrouw en eerlijk bestuurder en leenman betaamt.

Deze verklaring heb ik met eede bevestigd, en onderteekend ten overstaan van H. P. A. BAKKER, resident der Westerafdeeling van Borneo en in bijzijn van ABANG GAMBOI, welke den bestuurder den eed afgenomen heeft, en van raden SOEMA SETIA MAHARADJA en ABANG ALI, landsgrooten van Djongkong, die hunne handteekeningen mede hieronder gesteld hebben op den zevenden dag der maand Saäban 1317 der Mohamedaansche tijdrekening.

Djongkong, den 11 December 1899.

Handteekeningen van den
radja van Djongkong en zijne
landsgenooten.

Ten overstaan van mij,

De resident der Westerafdeeling van Borneo,

(w. g.) BAKKER

N°. 169. 4—5.

AKTE VAN BEVESTIGING.

Nademaal de bestuurder van het landschap Djongkong, pangeran SOEIMAN SOERIA NEGARA op den 31en Augustus 1886 is overleden en aangezien ABANG ALAM, wiens aanwijzing tot opvolger in het bestuur over genoemd landschap werd goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouvernementsbesluit van 28 October 1881 n°. 19, thans meerderjarig is en op heden den 11en December des jaars 1899 in handen van mij, H. P. A. BAKKER, resident der Westerafdeeling van Borneo, plechtig heeft beëdigd en te mijnen overstaan heeft onderteekend de aan deze akte gehechte schriftelijke verbintenis, zoo wordt voornoemde ABANG ALAM bij deze door mij onder nadere goedkeuring van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië in naam en van wege het Nederlandsch-Indische Gouvernement plechtig bevestigd in zijne waardigheid van bestuurder van Djongkong en zulks onder den naam en titel van pangeran Moeda Goesti Alam, ten blijke waarvan hem van deze akte zoomede van de bovenbedoelde door hem aangegane schriftelijke verbintenis, nadat die stukken zullen zijn voorzien van het bewijs van goedkeuring en bekrachtiging van den Gouverneur-Generaal een exemplaar zal worden uitgereikt.

Aldus gedaan te Djongkong ten dage en jare voorschreven.

De resident der Westerafdeeling van Borneo,

(w. g.) BAKKER.

In tegenwoordigheid van ons:

(w. g.) v. D. MEULEN.

(w. g.) KLOPROGGE.

Controleurs bij het Binnenlandsch bestuur.

Deze akten van verband en van bevestiging zijn goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 19 Februari 1900.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) W. ROOSEBOOM.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) C. B. NEDERBURGH.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

Voor eensluidend afschrift,

*De Secretaris-Generaal bij het Departement
van Koloniën,*

A. F. ELIAS.

2

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

DJONGKONG.

NOTA VAN TOELICHTING.

Nº. 5.

Bij het bereiken zijner meerderjarigheid is de aangewezen opvolger in het bestuur over het landschap Djongkong (residentie Westerafdeeling van Borneo) onder den naam en titel van Pangeran Moeda Goesti Alam op 11 December 1899 als bestuurder van dat landschap opgetreden en is te gelijkertijd de

commissie van drie mantri's, welke sinds Februari 1887 (zie bladz. 12 Koloniaal Verslag 1887) met de waarneming van het bewindt belast was, eervol van hare taak ontheven. De akte van verband van den nieuwen bestuurder en de aan hem uitgereikte akte van bevestiging worden hierbij overgelegd.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel.

KOETEI.

AKTEN VAN VERBAND EN VAN BEVESTIGING.

N°. 6.

ACTE VAN VERBAND van den Sultan van Koetei MOHAMAD ALIMOEDIN ALADIL CHALIFATOEL MOEMININ, officier der orde van Oranje-Nassau.

Ik Sultan MOHAMAD ALIMOEDIN ALADIL CHALIFATOEL MOEMININ, officier der orde van Oranje-Nassau, bestuurder van het landschap Koetei, beloof plechtig:

dat ik aan de Koningin der Nederlanden en aan den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië als vertegenwoordiger der Koningin in deze gewesten, gehouwen en getrouw zal zijn en het landschap Koetei hetwelk mij in leen is afgestaan en als zoodanig door mij wordt aangenomen naar mijn best vermogen voor en van wege het Nederlandsch-Indisch Gouvernement zal besturen, overeenkomstig de instellingen des lands en met stippe inachtneming der bepalingen vervat in de met mijn voorganger gesloten overeenkomsten.

Ik verklaar voorts bereid te zijn mede te werken tot het sluiten eener nieuwe overeenkomst met het Nederlandsch-Indisch Gouvernement overeenkomstig de eischen des tijds en stem er al dadelijk in toe dat:

a. de grenzen van het landschap Koetei nader zullen worden geregeld overeenkomstig de wenschen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement;

b. de in het landschap Koetei geheven wordende in- en uitvoerrechten en accijnzen zoomede de daar bestaande pachten en monopolieën tegen nadere overeen te komen schadeloosstelling aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement worden overgedragen.

Overigens beloof ik als een trouw leenman alles te zullen aanwenden wat de belangen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement bevorderlijk kan zijn.

Deze verklaring heb ik met eede bevestigd, bezegeld en ondertekend ten overstaan van CORNELIS ALEXANDER KROESEN, ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw, resident der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en in bijzijn van mijne landsgrooten.

De resident der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo,

(get.) KROESEN.

Stempel en handteekening van MOHAMAD ALIMOEDIN, sultan van Koetei.

ACTE VAN BEVESTIGING van PANGERAN MOHAMAD ALIMOEDIN alias PANGERAN PRABOE, ANOEM, officier der orde van Oranje-Nassau, als bestuurder van Koetei onder den naam van sultan MOHAMAD ALIMOEDIN ALADIL CHALIFATOEL MOEMININ.

Nademaal in de plaats van den op den 2 December 1899 overleden bestuurder van Koetei sultan MOHAMAD ADIL CHALIFATOEL MOEMININ, ridder in de orde van den Nederlandschen

Leeuw, commandeur der orde van Oranje-Nassau, begiftigd met de gouden Medaille voor Burgerlijke verdiensten overeenkomstig de instellingen der rijks tot bestuurder is gekozen PANGERAN MOHAMAD ALIMOEDIN alias PANGERAN PRABOE ANOEM, officier der orde van Oranje-Nassau, zoon van wijlen bovengenoemden bestuurder, bij de besluiten van 3 Januari 1868, letter A, geheim, en 18 Mei 1876, n°. 36, bereids als opvolger in het bestuur erkend.

En aangezein PANGERAN MOHAMAD ALIMOEDIN alias PANGERAN PRABOE ANOEM, officier der orde van Oranje-Nassau voornoemd op heden den 25sten Juni 1900 in handen van mij CORNELIS ALEXANDER KROESEN, ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw, resident der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, plechtig heeft beëdigd en ten mijnen overstaan heeft bezegeld en ondertekend de aan deze acte gehechte schriftelijke verbintenis.

Zoo wordt voornoemde PANGERAN MOHAMAD ALIMOEDIN alias PANGERAN PRABOE ANOEM, officier der orde van Oranje-Nassau, bij deze door mij onder nadere goedkeuring van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië in naam en vanwege het Nederlandsch-Indisch Gouvernement plechtig bevestigd in zijne waardigheid van bestuurder van Koetei, en zulks onder onder den naam en titel van Sultan MOHAMAD ALIMOEDIN ALADIL CHALIFATOEL MOEMININ, ten blijke waarvan hem van deze acte, zoomede van de bovenbedoelde door hem aangegane schriftelijke verbintenis, nadat die stukken zullen zijn voorzien van het bewijs van goedkeuring en bekrachtiging van den Gouverneur-Generaal, een exemplaar zal worden uitgeleikt.

Aldus gedaan te Tenggaroeng ten dage en jare voorschreven.

De resident der Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo,

(get.) KROESEN.

Deze akten van verband en van bevestiging zijn goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 27sten September 1900.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) W. ROO-EBOOM.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) C. B. NEDERBURGH.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Departement

van Koloniën,

A. E. ELIAS.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

KOETEI.

NOTA VAN TOELICHTING.

N°. 7.

Op den 25sten Juni 1900 is de oudste wettige zoon en aangewezen troonopvolger van den op 2 December 1899 overleden sultan als bestuurder van het landschap Koetei opgetreden onder den naam en titel van Sultan MOHAMAD ALIMOEDIN ALA-DIL CHALIFATOEL MOEMININ, nadat hij bij de door hem gepasseerde akte van verband o.a. had verklaard te zullen medewerken tot het sluiten van een nieuw politiek contract, tot eene nadere re-

geling van de grenzen van het landschap, alsmede tot de overdracht aan het Gouvernement — tegen schadeloosstelling — van de tolrechten, pachten en monopolien in Koetei.

De bedoelde akte van verband en de aan den nieuwen bestuurder uitgereikte akte van bevestiging worden hierbij overgelegd.

MAMOEDJOE.

SUPPLETOIR CONTRACT.

Nº. 8.

SUPPLETOIR CONTRACT MET MAMOEDJOE.

Aangezien het wenschelijk is voorgekomen om het op den 30sten September 1896 door den bestuurder van Mamoedjoe en de rijks grooten van dat landschap gesloten contract in dier voege aan te vullen, dat alle door den Wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen, betreffende opsporingen en ontginning van delfstoffen voor het landschap Mamoedjoe en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn, zoo is op heden den 15den December 1899 onder nadere goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië en uit naam van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, tusschen ons:

JOHAN ALBERT GEORGE BRUGMAN, resident ter beschikking van den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, als daartoe behoorlijk gemachtigd,

en

KARANENE, bestuurder van Mamoedjoe en de rijks grooten van dat landschap overeengekomen als volgt:

Eenig artikel.

De bestuurder en de lands grooten (hadatsleden) van Mamoedjoe verklaren, dat alle door den Wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen voor het landschap Mamoedjoe en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn.

Aldus ten dage en jare in den aanhef dezes vermeld te Mamoedjoe overeengekomen, in triplo opgemaakt, ondertekend,

bezegeld en plechtig beëdigd door den bestuurder en de lands grooten van Mamoedjoe in tegenwoordigheid van mij, resident ter beschikking voornoemd.

(w. g.) J. A. G. BRUGMAN.

Stempel en handteekeningen van den bestuurder en de lands grooten van Mamoedjoe.

Dit suppletoir contract is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 22sten Maart 1900.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) W. ROOSEBOOM.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) C. B. NEDERBURGH.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Departement van Koloniën,

A. E. ELIAS.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

MAMOEDJOE.

NOTA VAN TOELICHTING.

N°. 9.

Bij het hiernevens overgelegd suppletoir contract is het vi-
geerend contract met het Mandharsche landschap Mamoedjoe
(Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden) van 30 Septem-
ber 1896 (1) aangevuld met eene bepaling, waarbij de Neder-

landsch-Indische mijnverordeningen op dat landschap en zijne
ingezetenen toepasselijk worden verklaard.

(1) Zie Gedrukte Stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Zitting 1897/98 — **152** N°. 33.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

PALOS.

SUPPLETOIR CONTRACT.

N°. 10.

SUPPLETOIR CONTRACT MET PALOS.

Aangezien het wenschelijk is voorgekomen de bepalingen op het verleen van concessiën tot ondernemingen van landbouw of mijnontginning en op den afstand van grond, zooals deze zijn vastgesteld in artikel 10 van het met den bestuurder en de hadat van het landschap Palos gesloten contract van den 1sten Mei 1888 aangevuld bij suppletoir contract van 18 Mei 1890 te wijzigen en in overeenstemming te brengen met de eischen van den tegenwoordigen tijd.

Zoo is op heden den 17den Januari des jaars 1897 onder nader goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië en uit naam van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement tusschen ons MARTIJN MULLER, civiel gezaghebber van de Palosbaai als daartoe behoorlijk gemachtigd, en DJOEDJOHODI TOMESIMA, bestuurder van Palos en de hadat van dat landschap overeengekomen als volgt:

In het contract van 1 Mei 1888, zooals dit werd aangevuld bij suppletoir contract van 18 Mei 1890, komt artikel 10 te vervallen en wordt dit vervangen door het onderstaande.

Artikel 10.

Het recht tot het verleen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen, alsmede tot het verleen van concessiën tot mijnontginning en tot ondernemingen van landbouw in het landschap Palos, berust geheel bij het Gouvernement dat echter steeds vooraf het inlandsch zelfbestuur terzake zal raadplegen en daarenboven vooraf een onderzoek zal doen instellen naar de rechten van derden op de gronden, benoodigd voor mijnbouwkundige opsporingen, mijnontginning of voor eenige onderneming van landbouw, terwijl het bij eventuele beschikking over zoodanige gronden voor billijke schadeloosstelling door den concessionaris zal zorg dragen.

Van de voor concessiën tot mijnontginning door het Gouvernement te heffen cijns en vast recht en van den door ondernemingen van landbouw op te brengen pacht of huurschat zal steeds de helft ten behoeve van het zelfbestuur worden afbestaan.

Het Gouvernement behoudt zich wijders het recht voor, om voor eigen rekening mijnbouwkundige opsporingen, mijnontginningen en ondernemingen van landbouw in het gebied van het landschap Palos te doen aanvangen en voortzetten behoudens billijke schadeloosstelling, wanneer daartoe aanleiding bestaat.

De bestuurders en de landsgrooten van Palos beloven zoodanige ondernemingen steeds zooveel mogelijk te bevorderen.

Aldus ten dage en jare in den aanhef dezes vermeld te Donggala overeengekomen, in triplo opgemaakt, onderteevend, bezegeld en plechtig beëdigd door den bestuurder van Palos en de hadat van dat landschap in tegenwoordigheid van mij, civiel gezaghebber voornoemd.

(w. g.) MULLER.

Stempel en handteekeningen van den bestuurder van Palos en de hadat van dat landschap.

Dit suppletoir contract is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 22sten Maart 1900, onder voorbehoud dat het inlandsch zelfbestuur van Palos er mede instemt:

a. dat het bij die overeenkomst vervallen verklaarde artikel 10 van het contract van 1 Mei 1888 gehandhaafd blijft, voor zoover het betrekking heeft op het verhuren en verkoopen van gronden aan personen, niet tot de inheemsche bevolking van het landschap behorende;

b. dat de door den wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen voor het landschap Palos en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn;

zullende van die instemming door eene onder elk der exemplaren van het suppletoir contract te stellen onderteevende en bezegelde verklaring moeten blijken.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) W. ROOSEBOOM.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) C. B. NEDERBURGH.

De ondergeteekende, DJOEDJOHODI TOMESIMA, bestuurder van het landschap Palos, en zijne landsgrooten verklaren er in toe te stemmen:

a. dat het bij deze overeenkomst vervallen verklaarde artikel 10 van het contract van 1 Mei 1888 gehandhaafd blijft voor zoover het betrekking heeft op het verhuren en verkoopen van gronden aan personen, niet tot de inheemsche bevolking van het landschap behorende;

b. dat de door den wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen voor het landschap Palos en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn.

Stempel en handteekeningen van den bestuurder van Palos en zijne landsgrooten.

Geteekend en bezegeld in onze tegenwoordigheid.

Donggala, den 22sten Mei 1900.

De Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden,

(w. g.) VAN HOËVELL.

De resident ter beschikking,

(w. g.) J. A. G. BRUGMAN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Departement van Koloniën,

A. E. ELIAS.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel.

DONGGALA.

SUPPLETOIR CONTRACT.

N°. 11.

SUPPLETOIR CONTRACT MET DONGGALA.

Aangezien het wenschelijk is voorgekomen de bepalingen op het verleen van concessiën tot ondernemingen van landbouw of mijnontginning en op den afstand van grond, zooals deze zijn vastgesteld in artikel 10 van het met den bestuurder en de hadat van het landschap Donggala gesloten contract, van den 2den Mei 1888, aangevuld bij uppletoir contract van 19 Mei 1890, te wijzigen en in overeenstemming te brengen met de eischen van den tegenwoordigen tijd.

Zoo is op heden, den 18den Januari des jaars 1897, onder nadere goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië en uit naam van het Nederlandsch-Indische Gouvernement tusschen ons MARTIJN MULLER, civiel gezaghebber van de Palosbaai als daartoe behoorlijk gemachtigd en LA MAKAGILLI TOMEDODA, bestuurder van Donggala en de hadat van dat landschap overeengekomen als volgt:

In het contract van 2 Mei 1888, zooals dit werd aangevuld bij suppletoir contract van 19 Mei 1890, komt artikel 10 te vervallen en wordt dit vervangen door het onderstaande.

Artikel 10.

Het recht tot het verleen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen, alsmede tot het verleen van concessiën tot mijnontginning en tot ondernemingen van landbouw in het landschap Donggala, berust geheel bij het Gouvernement, dat echter steeds vooraf het Inlandsch zelfbestuur ter zake zal raadplegen en daarenboven vooraf een onderzoek zal doen instellen naar de rechten van derden op de gronden, benodigd voor mijnbouwkundige opsporingen, mijnontginning of voor eenige onderneming van landbouw, terwijl het bij eventueele beschikking over zoodanige gronden voor billijke schadeloosstelling door den concessionaris zal zorg dragen.

Van de voor concessiën tot mijnontginning door het Gouvernement te heffen cijns en vast recht en van den door ondernemingen van landbouw op te brengen pacht of huurschat, zal steeds de helft ten behoeve van het zelfbestuur worden afgestaan.

Het Gouvernement behoudt zich wijders het recht voor, om voor eigen rekening mijnbouwkundige opsporingen, mijnontginningen en ondernemingen van landbouw in het gebied van het landschap Donggala te doen aanvangen en voortzetten, behoudens billijke schadeloosstelling, wanneer daartoe aanleiding bestaat.

De bestuurder en de landsgrooten van Donggala beloven zoodanige ondernemingen steeds zooveel mogelijk te bevorderen.

Aldus ten dage en jare in den aanhef dezes vermeld te Pantaloang overeengekomen, in triplo opgemaakt, onderteekend, bezegeld en plechtig beëdigd door den bestuurder van Donggala en de hadat van dat landschap in tegenwoordigheid van mij, civiel gezaghebber voornoemd.

(w. g.) M. MULLER.

Stempel en handteekeningen van den bestuurder van Donggala en de hadat van dat landschap.

Dit suppletoir contract is goedgekeurd en bekrachtigd op

heden den 22sten Maart 1900, onder voorbehoud dat het inlandsch zelfbestuur van Donggala er mede instemt:

a. dat het bij die overeenkomst vervallen verklaarde artikel 10 van het contract van 2 Mei 1888 gehandhaafd blijft, voor zoover het betrekking heeft op het verhuren en verkoopen van gronden aan personen, niet tot de inheemsche bevolking van het landschap behoorende;

b. dat de door den wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen, betreffende de opsporing en ontginning van delfstoffen, voor het landschap Donggala en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn;

zullende van die instemming door eene onder elk der exemplaren van het suppletoir contract te stellen onderteekende en bezegelde verklaring moeten blijken.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) W. ROOSEBOOM.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) C. B. NEDERBURGH.

De ondergeteekende LA MAKAGILLI TOMEDODA, bestuurder van het landschap Donggala, en zijne landsgrooten verklaren er in toe te stemmen:

a. dat het bij deze overeenkomst vervallen verklaarde artikel 10 van het contract van 2 Mei 1888 gehandhaafd blijft, voor zooveel het betrekking heeft op het verhuren en verkoopen van gronden aan personen, niet tot de inheemsche bevolking van het landschap behoorende;

b. dat de door den wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen voor het landschap Donggala en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn,

Stempel en handteekeningen van den bestuurder van Donggala en zijne landgrooten.

Geteekend en bezegeld in onze tegenwoordigheid.

Donggala, den 22sten Mei 1900.

De Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden,

(w. g.) VAN HOËVELL.

De resident ter beschikking,

(w. g.) J. A. G. BRUGMAN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Departement van Koloniën,

A. E. ELLAS.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

TOWAELI,

SUPPLETOIR CONTRACT.

N°. 12.

SUPPLETOIR CONTRACT MET TOWAELI.

Aangezien het wenschelijk is voorgekomen de bepalingen op het verleenen van concessiën tot ondernemingen van landbouw of mijnontginning en op den afstand van grond, zooals deze zijn vastgesteld in artikel 10 van het met den bestuurder en de hadat van het landschap Towaeli gesloten contract van den 26sten Juni 1888 te wijzigen en in overeenstemming te brengen met de eischen van den tegenwoordigen tijd.

Zoo is op heden den 21sten Januari des jaars 1897 onder nadere goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië en uit naam van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement tusschen ons MARTIJN MULLER, civiel gezaghebber van de Palosbaal als daartoe behoorlijk gemachtigd en ANGGE PODOE TOMETANGO, bestuurder van Towaeli en de hadat van dat landschap overeengekomen als volgt:

In het contract van 26 Juni 1888 komt artikel 10 te vervallen en wordt dit vervangen door het onderstaande.

Artikel 10.

Het recht tot het verleenen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen, alsmede tot het verleenen van concessiën tot mijnontginning en tot ondernemingen van landbouw in het landschap Towaeli, berust geheel bij het Gouvernement, dat echter steeds vooraf het inlandsch zelfbestuur terzake zal raadplegen en daarenboven vooraf een onderzoek zal doen instellen naar de rechten van derden op de gronden, benoodigd voor mijnbouwkundige opsporingen, mijnontginning of voor eenige onderneming van landbouw, terwijl het bij eventueele beschikking over zoodanige gronden voor billijke schadeloosstelling door den concessionaris zal zorgdragen.

Van de voor concessiën tot mijnontginning door het Gouvernement te heffen cijns en vast recht en van den door ondernemingen van landbouw op te brengen pacht of huurschat, zal steeds de helft ten behoeve van het zelfbestuur worden afgestaan.

Het Gouvernement behoudt zich wijders het recht voor, om voor eigen rekening mijnbouwkundige opsporingen, mijnontginningen en ondernemingen van landbouw in het gebied van het landschap Towaeli te doen aanvangen en voortzetten, behoudens billijke schadeloosstelling, wanneer daartoe aanleiding bestaat.

De bestuurder en de landsgrooten van Towaeli beloven zoodanige ondernemingen steeds zooveel mogelijk te bevorderen.

Aldus ten dage en jare in den aanhef dezes vermeld te Sireendja overeengekomen, in triplo opgemaakt, ondertekend, bezegeld en plechtig beëdigd door den bestuurder van Towaeli en de hadat van dat landschap, in tegenwoordigheid van mij, civiel gezaghebber voornoemd.

(w. g.) M. MULLER.

Stempel en handteekeningen van den bestuurder van Towaeli en de hadat van dat landschap.

Dit suppletoir contract is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 22sten Maart 1900, onder voorbehoud dat het inlandsch zelfbestuur van Towaeli er mede instemt:

a. dat het bij die overeenkomst vervallen verklaarde artikel

N°. 169. 12 — 13.

10 van het contract van 26 Juni 1888 gehandhaafd blijft, voor zoover het betrekking heeft op het verhuren en verkoopen van gronden aan personen, niet tot de inheemsche bevolking van dat landschap behorende;

b. dat de door den Wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen voor het landschap Towaeli en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn;

zullende van die instemming door eene onder elk der exemplaren van het suppletoir contract te stellen ondertekende en bezegelde verklaring moeten blijken.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) W. ROOSEBOOM.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) C. B. NEDERBURGH.

De ondergeteekende DJAYALANGKARA MANGGE DOMPO, bestuurder van het landschap Towaeli, en zijne landsgrooten verklaren er in toe te stemmen:

a. dat het bij deze overeenkomst vervallen verklaarde artikel 10 van het contract van 26 Juni 1888 gehandhaafd blijft voor zoover het betrekking heeft op het verhuren en verkoopen van gronden aan personen, niet tot de inheemsche bevolking van het landschap behorende;

b. dat de door den Wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen voor het landschap Towaeli en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn.

Stempel en handteekeningen van den bestuurder van Towaeli en zijne landsgrooten.

Geteekend en bezegeld in onze tegenwoordigheid.

Donggala, den 22sten Mei 1900.

De Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden,

(w. g.) VAN HOËVELL.

De resident ter beschikking,

(w. g.) J. A. G. BRUGMAN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Departement van Koloniën,

A. E. ELIAS.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

PALOS . DONGGALA EN TOWAELI.

NOTA VAN TOELICHTING.

N°. 13.

Bij de hiernevens overgelegde suppletoire contracten met Palos, Donggala en Towaeli (Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden), is in die landschappen aan het Gouvernement het recht overgedragen tot het verleenen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen alsmede tot het verleenen van concessiën voor mijnontginning en voor ondernemingen van landbouw. Van de bij deze overeenkomsten vervalten verklaarde bepalingen van artikel 10 der vigeerende contracten, respectievelijk gedagteekend 1 Mei (1) 2 Mei (2) en 26 Juni 1888, (3) is blijkens nadere achter de suppletoire contracten volgende verklaringen, alle gedagteekend Donggala 22 Mei

1900 die bepaling hersteld, welke betrekking heeft op het verhuren en verkoopen van gronden aan niet tot de inheemsche bevolking behorende personen, terwijl tevens de Nederlandsch-Indische mijnverordeningen op de landschappen en hunne ingezetenen toepasselijk zijn verklaard.

(1) Zie Gedrukte Stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal Zitting 1888/90 — **103** n°. 12.

(2) Idem 1889/90 — **103** n°. 13.

(3) Idem 1890/91 — **112** n°. 22.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

TONTOLI.

SUPPLETOIR CONTRACT.

N°. 14.

SUPPLETOIR CONTRACT MET TONTOLI.

Aangezien het wenschelijk is voorgekomen de bepalingen van artikel 7 van het met den bestuurder en de landsgrooten van Tontoli gesloten contract van den 5den Juli 1858 te wijzigen en in overeenstemming te brengen met de eischen van den tegenwoordigen tijd; zoo is op heden Zondag den 20sten Mei 1900, onder nadere goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië tusschen ons GERRIT WILLEM WOLTER CAREL baron VAN HOEVELL, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw enz., Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, ten deze handelende voor en namens het Gouvernement van Nederlandsch-Indië en ABDOEL HAMID, bestuurder van Tontoli en de landsgrooten van dat landschap overeengekomen als volgt: :

In het contract van den 5den Juli 1858 komt artikel 7 te vervallen, en wordt dit vervangen door het volgende:

Het recht tot het verleenen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen alsmede tot het verleenen van concessiën tot mijnontginning en tot ondernemingen van landbouw in het landschap Tontoli berust geheel bij het Gouvernement, dat echter steeds vooraf het inlandsch zelfbestuur terzake zal raadplegen en daarenboven vooraf een onderzoek zal doen instellen naar de rechten van derden op de gronden, benodigd voor mijnbouwkundige opsporingen, mijnontginning of voor eenige onderneming van landbouw, terwijl het bij eventuele beschikking over zoodanige gronden v. or billijk schadeloosstelling door den concessionaris zal zorg dragen.

Van de voor concessiën tot mijnontginning door het Gouvernement te heffen cijns en vast recht en van den door ondernemingen van landbouw op te brengen pacht of huurschat zal steeds de helft ten behoeve van het zelfbestuur worden afgestaan.

Het Gouvernement behoudt zich wijders het recht voor om voor eigen rekening mijnbouwkundige opsporingen, mijnontginningen en ondernemingen van landbouw in het gebied van het landschap Tontoli te doen aanvangen en voortzetten, behoudens billijke schadeloosstelling wanneer daartoe aanleiding bestaat.

De bestuurder en de landsgrooten van Tontoli beloven zoodanige ondernemingen steeds zooveel mogelijk te bevorderen; en verklaren dat de door den wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen voor het landschap Tontoli en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn.

Aldus ten dage en jare in den aanhef dezes vermeld te Tontoli overeengekomen, in triplo opgemaakt, onderteekend, bezegeld en plechtig beëdigd door den bestuurder van Tontoli en

de landsgrooten van dat landschap, in tegenwoordigheid van mij Gouverneur voornoemd.

(w. g.) VAN HOEVELL.

Stempel en handteekeningen
van den bestuurder van Tontoli
en zijne landsgrooten.

In mijne tegenwoordigheid.
De resident ter beschikking,

(w. g.) J. A. G. BRUGMAN.

Voor legalisatie der handteekeningen,
De gezaghebber van het Gouvernements-
stoomschip „Snip”,

(w. g.) C. C. DE JONGH.

De civiel gezaghebber van Tontoli,

(w. g.) L. A. BRUGMAN.

Dit suppletoir contract is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 16den September 1900.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) W. ROOSEBOOM.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) C. B. NEDERBURGH.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Departement
van Koloniën,

A. E. ELIAS.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

TONTOLI.

NOTA VAN TOELICHTING.

N°. 15.

Bij het hierievens overgelegd suppletoir contract is met wijziging van artikel 7 van het vigeerend contract met Tontoli (Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden) van 5 Juli 1858 (1) aan het Gouvernement het recht overgedragen tot het verleenen van vergunningen voor het doen van mijnbouwkundige opsporingen, von concessiën voor mijnontginning en voor

ondernemingen van landbouw, terwijl tevens de Nederlandsch-Indische mijnverordeningen op dit landschap en zijne ingezetenen toepasselijk zijn verklaard.

(1) Zie Gedrukte Stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal Zitting 1859/60 LV n°. 5.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel.

BINOEWANG.

SUPPLETOIR CONTRACT.

N°. 16

SUPPLETOIR CONTRACT MET BINOEWANG.

Aangezien het wenschelijk is voorgekomen de bepalingen op het verleenen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen, alsmede tot het verleenen van concessiën tot mijnontginning, zooals deze zijn vastgesteld in artikel 10 van het met den bestuurder en de rijksgroten van het landschap Binoewang gesloten contract van den 2en October 1888, te wijzigen en in overeenstemming te brengen met de eischen van den tegenwoordigen tijd, zoo is op heden, Zaterdag, den 19en Juni 1897 onder nadere goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, en uit naam van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, tusschen ons JOHAN ALBERT GEORGE BRUGMAN, assistent-resident, ter beschikking van den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, als daartoe behoorlijk gemachtigd, en LA MAGA DAENG SILASA, bestuurder van Binoewang en de rijksgroten van dat landschap, overeengekomen als volgt:

In het contract van 2 October 1888 komt het artikel 10 te vervallen en wordt vervangen door het volgende:

Eenig artikel.

Het recht tot het verleenen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen, alsmede tot het verleenen van concessiën tot mijnontginning in het landschap Binoewang, berust geheel bij het Gouvernement, dat echter steeds vooraf het inlandsch zelfbestuur ter zake zal raadplegen en daarenboven vooraf een onderzoek zal doen instellen naar de rechten van derden op de gronden benodigd voor mijnbouwkundige opsporingen of mijnontginning, terwijl het bij eventuele beschikking over zoodanige gronden, voor billijke schadeloosstelling door den concessionaris zal zorg dragen. Van de voor concessiën tot mijnontginning door het Gouvernement te heffen eijns en vast recht zal steeds de helft ten behoeve van het zelfbestuur worden afgestaan.

Het Gouvernement behoudt zich wijders het recht voor om voor eigen rekening mijnbouwkundige opsporingen en mijnontginningen in het gebied van het landschap Binoewang te doen aanvangen en voortzetten, behoudens billijke schadeloosstelling, wanneer daartoe aanleiding bestaat.

De bestuurder en de landsgroten van Binoewang beloven zoodanige ondernemingen steeds zooveel mogelijk te bevorderen.

Aldus ten dage en jare in den aanhef dezes vermeld te Binoewang overeengekomen, in triplo opgemaakt, ondertekend, bezegeld, en plechtig beëdigd door den bestuurder van Binoewang en de rijksgroten van dat landschap, in tegenwoordigheid van mij, assistent resident ter beschikking voornoemd.

(w. g.) J. A. G. BRUGMAN.

Stempel en handteekeningen van den bestuurder van Binoewang en zijne landsgroten.

Dit suppletoir contract is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 22en Maart 1900, onder voorbehoud dat het inlandsch zelfbestuur van Binoewang er mede instemt:

a. dat het bij die overeenkomst vervallen verklaarde artikel 10 van het contract van 2 October 1888 gehandhaafd blijft,

N°. 169. 16—17.

voor zoover het betrekking heeft op de uitgifte van landbouwconcessiën en het verhuren en verkoopen van gronden aan personen, niet tot de inheemsche bevolking van het landschap behoorende;

b. dat de door den wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen voor het landschap Binoewang en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn;

zullende van die instemming door eene onder elk der exemplaren van het suppletoir contract te stellen ondertekende en bezegelde verklaring moeten blijken.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,
(w. g.) W. ROOSEBOOM.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,
De Algemeene Secretaris,
(w. g.) C. B. NEDERBURGH.

De ondergeteekende LA MAGA DAENG SILASA, bestuurder van het landschap Binoewang, en zijne landsgroten, verklaren er in toe te stemmen:

a. dat het bij deze overeenkomst vervallen verklaarde artikel 10 van het contract van 2 October 1888 gehandhaafd blijft voor zoover het betrekking heeft op de uitgifte van landbouwconcessiën en het verhuren en verkoopen van gronden aan personen, niet tot de inheemsche bevolking van het landschap behoorende;

b. dat de door den wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen, betreffende de opsporing en ontginning van delfstoffen voor het landschap Binoewang en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn.

Geteekend en bezegeld in onze tegenwoordigheid.

Binoewang, den 27sten Mei 1900.

Stempel en handteekeningen van den bestuurder van Binoewang en zijne landsgroten.

De Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden,
(w. g.) VAN HOËVELL.

De resident ter beschikking,
(w. g.) J. A. G. BRUGMAN.

Voor eensluidend afschrift,
De Gouvernements-Secretaris,
(get.) PAULUS.

Voor eensluidend afschrift,
De Secretaris-Generaal bij het Departement van Koloniën,
A. E. ELIAS.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel.

TAPPALANG.

SUPPLETOIR CONTRACT.

N°. 18

SUPPLETOIR CONTRACT MET TAPPALANG.

Aangezien het wenschelijk is voorgekomen de bepalingen op het verleenen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen, alsmede tot het verleenen van concessiën tot mijnontginning zooals deze zijn vastgesteld in artikel 10 van het met den bestuurder en de rijksgroten van het landschap Tappalang gesloten contract van den 31sten October 1892, te wijzigen en in overeenstemming te brengen met de eischen van den tegenwoordigen tijd.

Zoo is op heden Woensdag, den 23sten Juni 1897 onder nader goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië en uit naam van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement tusschen ons: JOHAN ALBERT GEORGE BRUGMAN, assistent-resident ter beschikking van den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, als daartoe behoorlijk gemachtigd en ANDI MOESOE, bestuurder van Tappalang, en de rijksgroten van dat landschap overeengekomen als volgt:

In het contract van 31 October 1892 komt het artikel 10 te vervallen en wordt vervangen door het volgende.

Eenig artikel.

Het recht tot het verleenen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen, alsmede tot het verleenen van concessiën tot mijnontginning in het landschap Tappalang, berust geheel bij het Gouvernement, dat echter steeds vooraf het inlandsch zelfbestuur terzake zal raadsplegen en daarenboven vooraf een onderzoek zal doen instellen naar de rechten van derden op de gronden benodigd voor mijnbouwkundige opsporingen en mijnontginning, terwijl het bij eventueele beschikking over zoodanige gronden voor billijke schadeloosstelling door den concessionaris zal zorg dragen.

Van de voor concessiën tot mijnontginning door het Gouvernement te heffen cijns en vast recht, zal steeds de helft ten behoeve van het zelfbestuur worden afgestaan.

Het Gouvernement behoudt zich wijders het recht voor om voor eigen rekening mijnbouwkundige opsporingen en mijnontginningen in het gebied van het landschap Tappalang te doen aanvangen en voortzetten, behoudens billijke schadeloosstelling wanneer daartoe aanleiding bestaat.

De bestuurder en de landsgroten van Tappalang beloven zoodanige ondernemingen steeds zooveel mogelijk te bevorderen.

Aldus ten dage en jare in den aanhef dezès vermeld te Tappalang overeengekomen in triplo opgemaakt, onderteekend, bezegeld en plechtig beëdigd door den bestuurder van Tappalang en de rijksgroten van dat landschap, in tegenwoordigheid van mij, assistent-resident ter beschikking voornoemd.

(w. g.) J. A. G. BRUGMAN.

Stempel en handteekeningen van den bestuurder van Tappalang en zijne landsgroten.

Dit suppletoir contract is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 22sten Maart 1900, onder voorbehoud dat het inlandsch zelfbestuur van Tappalang er mede instemt:

a. dat het bij die overeenkomst vervallen verklaarde artikel 10 van het contract van 31 October 1892 gehandhaafd blijft,

voor zoover het betrekking heeft op de uitgifte van landbouwconcessiën en het verhuren en verkoopen van gronden aan personen, niet tot de inheemsche bevolking van het landschap behorende;

b. dat de door den wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen voor het landschap Tappalang en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn;

zullende van die instemming door eene onder elk der exemplaren van het suppletoir contract te stellen onderteekende en bezegelde verklaring moeten blijken.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) W. ROOSEBOOM.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) C. B. NEDERBURGH.

De ondergeteekende ANDI MOESOE, bestuurder van het landschap Tappalang en zijne landsgroten, verklaren er in toe te stemmen:

a. dat het bij deze overeenkomst vervallen verklaarde artikel 10, van het contract van 31 October 1892 gehandhaafd blijft voor zoover het betrekking heeft op de uitgifte van landbouwconcessiën en het verhuren en verkoopen van gronden aan personen, niet tot de inheemsche bevolking van het landschap behorende;

b. dat de door den Wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen, betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen, voor het landschap Tappalang en zijne ingezetenen van verbindende kracht zijn.

Geteekend en bezegeld in onze tegenwoordigheid.

Tappalang, den 25sten Mei 1900.

Stempel en handteekeningen van den bestuurder van Tappalang en zijne landsgroten.

De Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden,

(w. g.) VAN HOEVELL.

De resident ter beschikking,

(w. g.) J. A. G. BRUGMAN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Departement van Koloniën,

A. E. ELIAS.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

BINOEWANG, MADJENE EN TAPPALANG.

NOTA VAN TOELICHTING.

N°. 19.

Bij de hiernevens overgelegde suppletoire contracten met de onder het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden ressorteerende Mandharsche landschappen Binoewang, Madjene en Tappalang is in die landschappen aan het Gouvernement het recht overgedragen tot het verleenen van vergunningen voor het doen van mijnbouwkundige opsporingen, alsmede van concessiën voor mijnontginning.

De bij deze overeenkomsten ten onrechte in haar geheel vervallen verklaarde bepalingen van artikel 10 der vigeerende contracten, respectievelijk gedagteekend 2 October 1888 ⁽¹⁾, 20

(1) Zie gedrukte stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Zitting 1890—1891 — 112, n°. 20.

Augustus ⁽²⁾ en 31 October 1892 ⁽³⁾, zijn blijkens de daaraan toegevoegde nadere verklaringen, gedagteekend Binoewang 27 Mei 1900, Madjene 26 Mei 1900 en Tappalang 25 Mei 1900, weder hersteld voor zoover zij betrekking hebben op de uitgifte van landbouwconcessiën en het verhuren en verkoopen van gronden aan niet tot de inheemsche bevolking behoorende personen, terwijl tevens bij die gelegenheid de Nederlandsch-Indische mijnverordeningen op de landschappen en hunne ingezetenen toepasselijk zijn verklaard.

(2) Alsvoren. Zitting 1894—95 — 110, n°. 17.

(3) Alsvoren. Zitting 1894—95 — 110, n°. 20.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel.

TANETTE.

CONTRACT.

N°. 20.

CONTRACT MET TANETTE.

Nademaal het wenschelijk is voorgekomen, om de wederzijdsche rechten en verplichtingen tusschen het Nederlandsch-Indisch Gouvernement en de bestuurster van Tanette meer dan in de bestaande overeenkomsten in overeenstemming te brengen met de eischen van den tegenwoordigen tijd, zoo is op heden, den 25sten December 1898, onder nadere goedkeuring van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, tusschen ons, GERRIT WILLEM WOLTER CAREL baron van HOËVELL, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, en der orde van de IJzeren Kroon van Oostenrijk der tweede klasse, gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, ten deze handelende voor en namens het Nederlandsch-Indisch Gouvernement en WE-TAN-RI-OLLE, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, bestuurster van Tanette met hare landsgrooten (hadatsleden) overeengekomen als volgt:

Artikel een.

Evenals hunne voorgangers verklaren ook de tegenwoordige bestuurster en de landsgrooten van Tanette, dat dit landschap behoort tot het grondgebied van Nederlandsch-Indië, en dat zij mitsdien Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden, vertegenwoordigd door den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië als wettige opperbeïdster erkennen.

Zij beloven derhalve aan het Gouvernement van Nederlandsch-Indië, en aan deszelfs vertegenwoordigers trouw, gehoorzaamheid en onderwerping.

Artikel twee.

Het gebied van het landschap Tanette wordt begrensd: ten noorden door Barroe en Soppeng; ten oosten door Mario-riwawo (Soppeng) en Lamoeroe (Boni); ten zuiden door de afdeeling Noorderdistricten en ten westen door Straat Makasser, en wordt verstaan te zijn samengesteld uit de landen, omschreven bij de aan dit contract gehechte opgave.

Artikel drie.

Het landschap Tanette wordt als leen afgestaan aan WE-TAN-RI-OLLE, onder uitdrukkelijke voorwaarde van stipte en trouwe nakoming der in dit contract omschreven verplichtingen.

De bestuurster verklaart dit leen op die voorwaarde te aanvaarden.

Artikel vier.

De bestuurster van Tanette, noch hare landsgrooten zullen het landschap ooit aan eenige andere natie dan de Nederlandse overgeven, noch met eenige andere Mogendheid, hetzij Oostersche of Westersche, noch met eenigen onderdaan van zoodanige natie eenig verbond of eenige overeenkomst aangaan of briefwisseling houden, noch geschenken of zendingen

N°. 169. 20.

ontvangen van of zenden aan zoodanige mogendheid of zoodanigen onderdaan, noch toelaten, dat zulks door of namens hunne kinderen of andere bloedverwanten of door of namens hunne onderdanen plaats vinde.

Artikel vijf.

De bestuurster en de landsgrooten zullen telkens wanneer de waardigheid van troonsopvolger onvervuld mocht zijn, met eerbiediging der landsinstellingen en in overleg met den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden den prins aanwijzen, dien zij tot troonsopvolger wenschen bestemd te zien.

Deze aanwijzing wordt onderworpen aan de goedkeuring en bekrachtiging van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, zonder welke zij van geenerlei gevolg is.

Bij gemis aan eenstemmigheid tusschen de bestuurster en hare landsgrooten onderling, of tusschen dezen en den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, wordt de keuze van den tot troonsopvolger aan te wijzen prins onderworpen aan de beslissing van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, aan welke beslissing de bestuurster en de landsgrooten zich onvoorwaardelijk zullen onderwerpen.

Bij overlijden van de bestuurster, of ingeval dat de vorstelijke waardigheid van het landschap Tanette door andere omstandigheden onvervuld mocht geraken, en er een troonsopvolger is aangewezen, die op dat tijdstip meerderjarig is, treedt deze als vorst van het landschap op, na vooraf te hebben afgelegd, en in geschrift te hebben ondertekend, en bezegeld den eed van trouw aan Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden, en aan Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, als vertegenwoordiger der Koningin in die gewesten, zoomede van stipte naleving van deze overeenkomst.

Hetzelfde geschiedt wanneer en zoolang de bestuurster tijdelijk onbekwaam wordt, zelf de teugels van het bestuur te voeren.

Is er geen troonsopvolger aangewezen, dan zal de Rijksraad voorloopig het bestuur van het landschap in handen nemen, en zoo spoedig mogelijk een voordracht doen tot vervanging van de bestuurster in overleg met den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, die daarop de goedkeuring van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië vraagt.

Bij gemis aan eenstemmigheid tusschen den gouverneur en den rijksraad, wijst de Gouverneur-Generaal den troonsopvolger aan.

Tot op het tijdstip dat van den Gouverneur-Generaal de goedkeuring op de voordracht of wel de aanwijzing van den troonsopvolger verkregen zal zijn, blijft het bestuur van het landschap tijdelijk opgedragen aan den rijksraad.

Artikel zes.

Bij aldien de aangewezen troonsopvolger gedurende zijne minderjarigheid tot de volstrijke waardigheid mocht geroepen worden, wordt tot aan het door den Gouverneur-Generaal

van Nederlandsch-Indië te bepalen tijdstip zijner meerderjarigheid, het vorstelijk gezag en het bestuur van het landschap Tanette uitgeoefend door een regentschap, daartoe door den Gouverneur-Generaal te kiezen, en bij eene daarvan uit te reiken acte in die waardigheid te bevestigen.

Vóór dat deze acte wordt uitgereikt, moeten deze tijdelijke bestuurder of bestuurders afleggen den eed van trouw en stipte nakoming van dit contract, voorgeschreven bij artikel 5, en dien eed in geschrifte onderteekenen.

Artikel zeven.

Geen uitroeping, voorstelling aan het volk of bevestiging van den tot vorst gekozen prins is geldig, wanneer die niet geschiedt krachtens een door den Gouverneur-Generaal onderteekende acte, waarbij de keuze van dien prins wordt goedgekeurd en bekrachtigd.

Artikel acht.

De landsgrooten en mindere hoofden des lands zullen de bestuurster in de nakoming haier verplichtingen trouw ter zijde staan, haar eerbiedigen en hare bevelen gehoorzamen, voor zoover die strekken tot welzijn van land en volk, en niet strijden met de bevelen van het Gouvernement.

Zij, die daarin onwillig en ongehoorzaam zich betoonen, zullen van hunne posten ontzet en naar bevind van zaken gestraft worden.

Bij verschil van gevoelen doet de gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden uitspraak.

Artikel negen.

De bestuurster en de landsgrooten van Tanette zullen den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden als den vertegenwoordiger van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement eerbiedigen en gehoorzamen en mitsdien alleen met hem dan wel met de onder hem dienende ambtenaren in overleg treden omtrent alle aangelegenheden, de wederzijdsche belangen betreffende.

Zij zullen zonder zijn medeweten of voorafgaand overleg met hem aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement geen brieven, noch gezantschappen afzenden.

De bestuurster en de landsgrooten behoreen eenmaal 's jaars in persoon of vertegenwoordigd door een gezantschap te Macassar te komen, om hulde te bewijzen aan het Gouvernement van Nederlandsch-Indië.

Artikel tien.

De bestuurster en de landsgrooten van Tanette zullen met het Nederlandsch-Indisch Gouvernement steeds vrede en oprechte vriendschap onderhouden, en dat Gouvernement, waar noodig, op eerste aanvraag met alle in hun bereik zijnde middelen hulp verleen en door het leveren van manschappen, arbeiders, dragers en roeiers, wapenen en vaartuigen, en zulks tegen zoodanige vergoeding als het Gouvernement billijk zal achten.

Zij verbinden zich evenzeer vrede en vriendschap te onderhouden met de naburige of andere tot het grondgebied van Nederlandsch-Indië behorende inlandsche landschappen, en zullen mitsdien zonder voorkennis en toestemming van het Gouvernement van Nederlandsch-Indië tegen zoodanige landschappen geen vijandelijkheden plegen, noch daartoe uitrustingen of voorbereidselen maken, noch versterkingen binnen het landschap Tanette opwerpen.

Ook zullen zij zich niet mengen in de aangelegenheden van inboorlingen van hun land die in de naburige landschappen mochten gevestigd zijn.

Versterkingen, die met voorkennis van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement binnen het landschap Tanette mochten bestaan of nader opgericht worden, zullen op eerste aanzegging van dat Gouvernement geslecht worden.

Artikel elf.

De bestuurster en de landsgrooten van Tanette, zoomede hunne onderdanen, zullen zoo te land als ter zee de Nederlandsche vlag voeren, en niet toelaten dat in plaats van deze of nevens deze eene andere gevoerd wordt.

Het is de bestuurster echter toegelaten, om persoonlijk haar standaard of herkenningvlag gelijktijdig met, doch onder de Nederlandsche te voeren.

Artikel twaalf.

Aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement blijft het recht voorbehouden, om zulks noodig of nuttig oordeelende, te allen tijde een of meer Europeesche of inlandsche ambtenaren en het noodig personeel over het landschap Tanette aan te stellen, belovende de bestuurster en de landsgrooten ook die ambtenaren te eerbiedigen en te doen eerbiedigen.

Artikel dertien.

Op welke plaats ook in het landschap Tanette het Gouvernement in het vervolg mocht wenschen bezetting te leggen, versterkingen op te werpen, of etablissementen op te richten, zullen de bestuurster en de landsgrooten niet alleen zulks toestaan, maar ook tegen billijke betaling en vergoeding voor eventueel daaruit voort te vloeien derving van inkomsten, alle mogelijke hulp en bijstand verleen en, terwijl zij voor elk van zoodanige bezettingen, versterkingen of etablissementen, kosteloos ter beschikking van het Gouvernement zullen stellen eene uitgestrektheid gronds ter grootte van één vierkante paal, of zooveel als noodig zal blijken, ter plaatse naar de keuze van het Gouvernement, behoudens billijke schadeloosstelling aan rechthebbenden.

De ter beschikking van het Gouvernement gestelde terreinen zullen behoorlijk afgebakend en in kaart gebracht worden.

Artikel veertien.

De bestuurster en de landsgrooten zullen met rechtvaardigheid regeeren, het welzijn des volks bevorderen, den landbouw, de nijverheid, den handel en de scheepvaart en alle overige wettige en nuttige bronnen van volksbestaan beschermen en bevorderen, in bescherming nemen en doen beschermen allen, die met vergunning van het Gouvernement binnen het landschap Tanette zich gevestigd hebben, of aldaar tijdelijk verblijf houden, alle handelaren, onderdanen van het Gouvernement, zoomede in het algemeen alle handelaren zonder onderscheid, die in het landschap ten handel komen.

Alle den handel belemmerende gebruiken, zullen mitsdien in het landschap Tanette afgeschaft en verboden zijn.

Aan de handelaren van dat landschap worden met betrekking tot den handel op alle landen onder het bestuur van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement wederkeerig dezelfde rechten verzekerd, die onderdanen van het Gouvernement genieten.

Hunne vaartuigen moeten voorzien zijn van een door de bestuurster uit te reiken zeebrief of van eene jaarpas, opge maakt volgens de betrekkelijke voorschriften, welke stukken echter niet zullen worden uitgereikt dan in overeenstemming met den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, die ze daartoe mede onderteekenen zal.

Artikel vijftien.

De bestuurster en de landsgrooten van Tanette verbinden zich, om aan Europeanen en andere Westersche of Oostersche vreemdelingen geen gronden af te staan en hunne toelating of vestiging buiten de havens van dat landschap niet te vergunnen, zonder voorkennis en vooraf verkregen toestemming van den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden.

Handelaren zullen echter in de havens van dat landschap worden toegelaten en aldaar verblijf mogen houden zonder die voorkennis en toestemming, zoolang zij de orde en rust niet

verstoren, zullende van hun meer dan drie maanden voortgezet verblijf in die havens door de bestuurster en de landsgrooten kennis moeten worden gegeven aan den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden.

Het Gouvernement van Nederlandsch-Indië behoudt zich de bevoegdheid voor, om ten aanzien van de toelating en vestiging van Chineezers en andere Oostersche vreemdelingen in het landschap Tanette te allen tijde zoodanige verordeningen uit te vaardigen als het in het algemeen belang van Nederlandsch-Indië of in het bijzonder belang van dat landschap zal noodig achten.

Personen, die zonder verlof zich hebben verwijderd uit 's Gouvernements militairen of maritiemen dienst, voortvluchtige veroordeelden of misdadigers en dergelijken zullen door de bestuurster van Tanette in geen geval binnen dat landschap geduld, maar onverwijld aan het Gouvernement uitgeleverd worden, indien zij zich daar vertoonen, en zulks ook zonder dat hunne uitlevering in elk voorkomend geval geeischt wordt.

Artikel zestien.

Het recht tot het verleenen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen, alsmede tot het verleenen van concessiën tot mijnontginning en tot ondernemingen van landbouw in het gebied van Tanette, berust geheel bij het Gouvernement, dat echter steeds vooraf het inlandsch-zelfbestuur ter zake zal raadplegen en daarenboven vooraf een onderzoek zal doen instellen naar de rechten van derden op de gronden, benodigd voor mijnbouwkundige opsporingen, mijnontginning of voor eenige onderneming van landbouw, terwijl het bij eventueele beschikking over zoodanige gronden voor billijke schadeლოსstelling door den concessionaris zal zorg dragen.

Van de voor concessiën tot mijnontginning door het Gouvernement te heffen eijns en vast recht en van den door ondernemingen van landbouw op te brengen pacht- of huurschat, zal steeds de helft ten behoeve van het zelfbestuur worden afgestaan.

Het Gouvernement behoudt zich wijders het recht voor, om voor eigen rekening mijnbouwkundige opsporingen, mijnontginningen en ondernemingen van landbouw in het gebied van Tanette te doen aanvangen en voortzetten, behoudens billijke schadeლოსstelling, wanneer daartoe aanleiding bestaat

De bestuurster en de landsgrooten van Tanette beloven zoodanige ondernemingen steeds zooveel mogelijk te bevorderen.

De door den wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delistoffen, zijn voor het landschap Tanette en zijne ingezetenen van verbindende kracht.

Artikel zeventien.

De bestuurster en de landsgrooten van Tanette zullen zonder toestemming van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement geene andere belastingen heffen dan die omschreven in de aan dit contract gehechte opgave, en mitsdien zullen zonder die toestemming die belastingen, hetzij ze in geld, in natura of in arbeid opgebracht worden, in geen geval verhoogd of verwaard mogen worden.

De bestuurster en de landsgrooten verbinden zich in het algemeen te zorgen en te doen zorgen, dat in het landschap Tanette geen bovenmatige of onwettige heffingen, hoe ook genaamd en door wien ook, van de bevolking geeischt worden.

De bovenomschreven belastingen zullen, behalve de in- en uitvoerrechten en pachten, zoo die bestaan, niet van toepassing zijn op 's Gouvernements directe onderdanen.

Het Gouvernement behoudt zich het recht voor, bestaande belastingen te allen tijde tegen schadevergoeding over te nemen.

Artikel achttien.

Het recht tot het heffen van belastingen buiten de in het vorig artikel bedoelde, berust bij het Gouvernement.

Alle door het Gouvernement van Nederlandsch-Indië vastge-

stelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen, betreffende rechten, belastingen en verpachtingen, en in het algemeen betreffende alle inkomsten van het Gouvernement, hoe ook genaamd, zullen ook van verbindende kracht zijn voor de ingezetenen zonder onderscheid van die plaatsen in het landschap Tanette waar zoodanige inkomsten aan het Gouvernement zijn of eventueel zullen worden afgestaan.

De bestuurster en de landsgrooten van Tanette verklaren in in het bijzonder zich te onderwerpen aan alle regelingen, welke het Gouvernement van Nederlandsch-Indië nader mocht goedvinden vast te stellen omtrent de exploitatie van pachten, en omtrent het heffen van rechten van de vaartuigen welke de havens van Tanette aandoen, zoomede van de aldaar in- en uitgevoerd wordende goederen.

Het Gouvernement van Nederlandsch-Indië heeft het recht om ten laste van zijne directe onderdanen alle zoodanige belastingen in te voeren als het noodig zal achten.

Artikel negentien.

Al de door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement in omloop gebrachte muntsoorten, zullen ook in het landschap Tanette tegen den wettigen koers gangbaar zijn.

Artikel twintig.

Als onderdanen van de bestuurster van Tanette worden beschouwd alle personen van welken landaard ook, die in dat landschap verblijf houden, en niet behooren tot eene der in het volgend artikel omschreven categorieën.

Artikel eenentwintig.

Als rechtstreeksche onderdanen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement worden in het landschap Tanette beschouwd:

- 1°. alle Europeanen en daarmede gelijkgestelden;
- 2°. alle bedienden van Europeanen en daarmede gelijkgestelden, voor zoover zij niet behooren tot de inheemsche bevolking van het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden;
- 3°. alle personen, onverschillig van welken landaard, gevestigd binnen de grenzen der Gouvernements-etablissemten;
- 4°. alle personen in dienst van het Gouvernement, onverschillig van welken landaard;
- 5°. alle gewezen dienaren van het Gouvernement, niet behorende tot de inheemsche bevolking van het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden;
- 6°. alle Chineezers en andere vreemde Oosterlingen;
- 7°. alle andere niet tot de inheemsche bevolking van het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden behorende personen, gevestigd op ondernemingen van land- of mijnbouw, die gedreven worden door onderdanen van het Gouvernement;
- 8°. allen, die den Christelijken godsdienst belijden.

Gouvernements-onderdanen zijn als zoodanig onderworpen aan de rechtspraak der Gouvernements-rechtbanken en rechters.

Wanneer zij verdacht van eenig misdrijf of eenige overtreding binnen Tanette zijn opgevat, worden zij door de bestuurster aan den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden uitgeleverd.

Artikel tweentwintig.

Aan de rechtspraak der rechtbanken en rechters van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, zijn mede onderworpen onderdanen van de bestuurster van Tanette, die:

te zamen met onderdanen van het Gouvernement aan misdrijven of overtredingen zich schuldig maken;

misdrijven plegen tegen het Gouvernement, deszelfs ambtenaren, militairen of andere onderdanen, of wel ten aanzien van deszelfs eigendommen, of van die zijner onderdanen;

procederen in zaken van handel en nijverheid of andere civiele gedingen, waarin onderdanen van het Gouvernement betrokken zijn;

dan wel zich schuldig maken aan misdrijven en overtredingen ten aanzien der aan het Gouvernement afgestane of eventueel af te stane inkomsten, en ten aanzien van de bepalingen omtrent den in- en uitvoer van vuurwapenen, buskruit en ammunitie in het landschap Tanette.

Ook de straf- en rechtsvorderingen ter zake van misdrijven en overtredingen met betrekking tot telegraaflijnen en kabels, hetzij deze liggen binnen of buiten het gebied van het landschap Tanette, gepleegd door onderdanen van de bestuurster, zullen worden berecht door de Nederlandsch-Indische rechtbanken en rechters en naar de Nederlandsch-Indische wetten.

De ambtenaren van het Gouvernement zijn bevoegd tot opsporing van bovenbedoelde misdrijven en overtredingen, en zullen daarin door de bestuurster en de landsgrooten van Tanette steeds zooveel mogelijk worden bijgestaan.

De bestuurster en de landsgrooten zullen de vonnissen in de bovenbedoelde gevallen uitgesproken, steeds eerbiedigen en aan de uitvoering daarvan bevorderlijk zijn.

Artikel drieëntwintig.

In de gevallen, waarin volgens het bepaalde bij het voorgaand artikel onderdanen van de bestuurster voor de rechtbanken van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement te recht staan, zal de bestuurster bevoegd zijn in persoon of bij gemachtigde zitting te nemen in de rechtbank, voor welke de zaak van hare onderdanen wordt behandeld, ten einde daarover haar gevoelen uit te spreken.

Artikel vierëntwintig.

De zorg voor de politie binnen het landschap Tanette berust bij de bestuurster en de landsgrooten, die dientengevolge aansprakelijk zijn voor de orde en de rust binnen hun land, en zorg dragen voor de opsporing van misdrijven en overtredingen, uitgezonderd voor zooveel betreft de uitgestrektheid gronds voor etablissementen of versterkingen afgestaan.

Voor zooveel betreft de binnen het landschap Tanette onder hunne eigene door of vanwege het Gouvernement aangestelde of eventueel aan te stellen hoofden, gevestigde Chineezen of vreemdelingen, is de bestuurster bevoegd met opzicht tot die politiezorg de hulp en tusschenkomst van gezegde hoofden in te roepen.

Artikel vijfëntwintig.

De rechtsmacht van de bestuurster en de landsgrooten bepaalt zich tot de bevolking van Tanette, niet behoorende tot 's Gouvernements onderdanen en behoudens het reeds bepaalde in artikel tweëntwintig.

Civiele zaken worden volgens 's lands gebruik afgedaan.

In crimineele zaken wordt het beginsel gehuldigd, dat elk misdadiger zal worden gestraft volgens de wetten van en op het land, waar hij zijn misdaad of overtreding gepleegd heeft, met dien verstande, dat verminkende of martelende straffen, waaronder ook de straf van rottanslagen wordt begrepen, niet mogen worden toegepast.

Het recht om personen wegens politieke redenen buiten het gebied van het landschap Tanette te verwijderen, berust uitsluitend bij den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, behoudens de bevoegdheid van de bestuurster, om tot zoodanigen maatregel voorstellen aan den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden te doen.

De bestuurster en de landsgrooten behouden echter de bevoegdheid, om, op personen, behoorende tot hunne onderdanen, verwijdering uit het landschap Tanette als straf, wegens misdrijven, begaan in dat landschap toe te passen.

In die gevallen wordt nadat de beschuldigde behoorlijk in zijne verdediging gehoord is, de verbanning gelast bij een door de bestuurster en de landsgrooten uit te vaardigen vormelijke bevelschrift, dat echter voor de ten uitvoerlegging door den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië moet zijn goed-

gekeurd, die ook de plaats aanwijst, waar de banneling verblijf zal houden.

Vonnissen, waarbij de beklaagde door de bestuurster en de landsgrooten veroordeeld is tot dwangarbeid en verbanning buiten het landschap gedurende den tijd, welken die dwangarbeid duren zal, zijn niet onderworpen aan de goedkeuring van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, maar worden door tusschenkomst van den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden den Directeur van Justitie ter strafplaats aanwijzing aangeboden.

Artikel zesentwintig

De bestuurster en de landsgrooten verbinden zich om de in hun land bestaande wegen steeds in goeden staat te houden en wanneer het Gouvernement zulks mocht verlangen, nieuwe wegen door hun land aan te leggen.

Artikel zevenentwintig.

In het landschap Tanette zijn menschenroof, slavenhandel en in- en uitvoer van slaven verboden, en zullen die misladige bedrijven door de bestuurster en de landsgrooten binnen hun land niet geduld maar met alle in hun bereik zijnde middelen krachtdadig tegengegaan worden.

Zij verbinden zich hunne medewerking te zullen verleenen aan de maatregelen, die het Nederlandsch-Indisch Gouvernement zal nemen om tot eene algeheele afschaffing van de slavernij in hun gebied te geraken.

Tot verzekering der rechten van zoodanige personen, die tot waarborg van schuld als pandelingen zich mochten hebben gesteld, beloven de bestuurster en de landsgrooten te zullen waken en doen waken, dat zooveel mogelijk in hun land worden nageleefd de bepalingen door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement met opzicht tot het pandelingschap vastgesteld; te zullen tegengaan en doen tegengaan alle onwettige en onbillijke aanhouding van personen als pandelingen, en voorts krachtig te zullen medewerken tot de trapsgewijze afschaffing van het pandelingschap voor zooveel dat nog binnen hun land mocht bestaan.

Daartoe beloven de bestuurster en de landsgrooten in het bijzonder tegen te gaan en voor altijd af te schaffen het vroeger ingeslopen misbruik, om vrije lieden voortdurend in pandelingschap te houden, en dat verband zelfs op hunne kinderen te doen overgaan.

Artikel achtentwintig.

De bestuurster en de landsgrooten van Tanette zullen den zee- en rivierroof met alle in hun bereik zijnde middelen krachtdadig tegengaan en doen tegengaan, en geene schuilplaats, noch eenige andere hulp of medewerking hoegenaamd verleenen, noch toelaten, dat die verleend worden aan zee- of rivierrovers, noch aan personen, die hun bekend zijn of aangewezen worden als zoolanig bedrijf uit te oefenen, of daarin betrokken te zijn.

Zij zullen degenen, die daaraan schuldig of medeplichtig bevonden worden, aan den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden uitleveren, dan wel hen volgens de wetten en instellingen des lands doen terecht stellen, naar gelang die schuldigen of medeplichtigen, onder de jurisdictie van het Gouvernement, dan wel die van de bestuurster en de landsgrooten staan.

Artikel negentwintig.

De bestuurster en de landsgrooten verbinden zich, om aan alle schepen en vaartuigen, welke langs de kusten of langs de boorden der rivieren binnen het gebied van Tanette in nood mochten vervallen, allen bijstand te verleenen, de schipbreukelingen te verzorgen en zich geen hunner goederen toe te eigenen, noch te gedoogen dat iemand, wie ook, zich die toeigene-

Zij verbinden zich om schepen en vaartuigen of goederen,

welke aan het strand of langs de rivieren binnen het gebied van hun land mochten stranden of komen aandrijven of worden aangebracht en welker eigenaren onbekend zijn, te bergen, dan wel ten voordeele van belanghebbenden in het openbaar te verkoopen, indien die niet kunnen worden bewaard.

Van het stranden van schepen en vaartuigen of aanbrengen van aan het strand of uit de rivieren opgevischte goederen, zullen de bestuurster en de landsgrooten onverwijld kennisgeven aan den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden.

De bestuurster en de landsgrooten kunnen hulp- en bergloon vorderen waarvan het bedrag door hen zelve, naarmate van de moeite, wordt begroot.

Van die begrooting geven zij onverwijld kennis aan den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, die na de bestuurster, de landsgrooten en de andere belanghebbenden te hebben gehoord, bevoegd is haar te wijzigen, zooals hem billijk zal voorkomen.

Daarna kunnen de daarbij betrokkenen, ingeval zij zich door bedoelde begrooting al dan niet door den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden gewijzigd, bezwaard gevoelen, door tusschenkomst van den gouverneur de beslissing van den Gouverneur-Generaal inroepen, aan welke beslissing de bestuurster en de landsgrooten zich zullen onderwerpen.

Artikel dertig.

De bestuurster en de landsgrooten van Tanette verbinden zich, om met alle middelen onder hun bereik of te hunner beschikking gesteld of nog te stellen, het volksonderwijs in hun gebied krachtadig te ondersteunen en te bevorderen.

Artikel eenendertig.

De bestuurster en de landsgrooten van Tanette verbinden zich de vaccine onder hunne onderdanen toe te laten en te bevorderen.

Artikel tweendertig.

De bestuurster en de landsgrooten van Tanette, zullen zoo veel in hun vermogen is, de teelt van voedingsgewassen en andere nuttige gewassen, als: padi, kakao, koffie, enz. aanmoedigen en bevorderen.

Artikel driendertig.

De in- en uitvoer van vuurwapenen, buskruit en ammunitie, niet gedekt door eene schriftelijke vergunning van den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, zijn in het landschap Tanette verboden.

De bestuurster en de landsgrooten verbinden zich de overtreders van dit verbod en de voorwerpen waarmede de overtreding gepleegd is, aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement uit te leveren.

Artikel vierendertig.

Aan de bestuurster van Tanette verblijft het recht, om over de onderhoorigheden van het landschap zoodanig te beschikken, als haar in verband met den inhoud van dit contract en de ware belangen van land en volk meest geraden zal voorkomen, behoudens goedkeuring en bekrachtiging van den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden.

Artikel vijfendertig.

De bestuurster en de landsgrooten erkennen, dat door dit contract alle vroegere overeenkomsten door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement met de bestuurders van Tanette gesloten, voor zoover die met het tegenwoordig contract in strijd zijn, zijn vervallen.

Omtrent hetgeen nader blijken mocht in het belang van land en volk regeling te behoeven, wordt voorts overeengekomen, dat partijen zich deswege in der minne zullen verstaan.

Aldus ten dage en jare in den aanhef vermeld te Botto E [Tanette] overeengekomen, in triplo opgemaakt, ondertekend, bezegeld en plechtig beëdigd door de bestuurster van Tanette

en hare landsgrooten, in tegenwoordigheid van mij gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden.

(w. g.) G. W. W. C. v. HÖEVELL.

Stempel en handteekeningen van de vorstin van Tanette en hare landsgrooten.

In onze tegenwoordigheid.

De resident ter beschikking,

(w. g.) J. A. G. BRUGMAN.

De Gezaghebber 1e klasse van het Gouvernements stoomschip „Zwaan”,

(w. g.) J. S. VAN DER MEER.

Dit contract is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 31sten Maart 1899.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) VAN DER WIJCK.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) A. D. H. HERINGA.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

OPGAVE van de landschappen, waaruit het gebied van Tanette is samengesteld.

Het gebied van Tanette bestaat uit de volgende landschappen of districten:

Patappa, Gattarang, Lompo ri tanga, Lompo ri adja, Lompo ri laoe of Patjana, Lalolang, Tjinrapole, Tjinakko, Amasangan, Boetoen, Kaworo, Pao-Pao, Lipoekasie en het eiland Poetiangieng.

De Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden,

(w. g.) G. W. W. C. v. HÖEVELL.

OPGAVE van belastingen in Tanette geheven:

1°. *Inkomende rechten:*

lijnwaden f 2½ per f 100 waarde, aardewerken f 1 per f 100 waarde, gambier f 0,50 per krاندjang en petroleum f 0,25 per kist.

2°. *Uitgaande rechten:*

rijst f 0,20 per pikol, bruine suiker f 0,20 per reaal waarde, tabak f 2 per 100 bamboe.

3°. *Soessoeng pateke.*

bedraagt voor een vracht sirie uit Soppeng 50 duiten en voor een vracht bruine suiker 40 duiten per pikolpaard.

4°. *Soessoeng pasar*

wordt in natura geheven door den paranoeng (omroeper) of djannang pasar; wordt nooit in geld betaald en bestaat uit kleinigheden, die de vorstin voor haar keuken noodig heeft, en bedraagt hoogstens per wekelijksche passar f 5.

5°. Een tiende van het padiegewas.

6°. Laboebatoe of akeraage-gelden en soessoeng binanga, zijn afhankelijk van de hoegrootheid van het vaartuig en de lading. De minste betaling is 30 duiten = 25 cent.

7°. Zout (monopolie van de vorstin); de Sjaboendar kan evenwel den eigenaar permitteeren zijn zout te verkoopen, daarvoor betaalt hij 30 duiten per pikol rechten.

Voor eensluidende afschriften,

De Secretaris-Generaal bij het Departement van Koloniën,

A. E. ELIAS.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel.

TANETTE.

NOTA VAN TOELICHTING.

N°. 21.

Het onder het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden ressorteerende leenvorstendom Tanette, grenst ten noorden aan Barroe en Soppeng, ten oosten aan Soppeng en Boni, ten zuiden aan de afdeling Noorderdistricten en ten westen aan de Straat van Makasser.

De grens met Barroe werd na eene zeer nauwkeurige opening geregeld bij eene op 24/26 Juni 1861 tusschen de bestuurders van Barroe en Tanette gesloten overeenkomst. (1)

De uitgestrektheid bedraagt volgens de in 1861 gedane topografische opneming 219 vierkante palen; de bevolking behoort tot den Boegineeschen stam en wordt geschat op ongeveer 15 000 zielen.

In de laatste twintig jaren heerscht in het landschap een vroeger ongekende rust en legt de bevolking zich meer op den landbouw toe.

Was de opbrengst van de rijst en tabakscultuur in vroegere jaren slechts voor de plaatselijke consumptie voldoende, sedert heeft jaarlijks een belangrijke uitvoer van die producten plaats. Ook de klapperaanplant verkreeg eene aanzienlijke uitbreiding. Over het geheel wordt het land geacht niet onvruchtbaar te zijn.

De Oost-Indische compagnie liet in 1704 onderzoek doen naar de aanwezigheid van goud, hetgeen in 1731 werd herhaald; doch die onderzoekingen leidden tot geen gunstige uitkomsten. Steenkolen worden er wel gevonden doch zijn van inferieure kwaliteit gebleken.

Tanette wordt bestuurd door de leenvorstin WE TANRI OLLÉ, bijgestaan door twee pabijtjara's en eenige andere hoofden, leden van den hadat. De inrichting van het bestuur is gelijk aan die van de andere vorstenlanden.

Voor verdere bijzonderheden omtrent land en volk zij verwezen naar de beschrijving van Tanette door J. A. BAKKERS, opgenomen in het Tijdschrift voor Indische taal taal-, land- en volkenkunde, deel XII, (vierde serie deel III), bladz. 255 en v.v.

In aansluiting aan de geschiedkundige bijzonderheden betreffende dit landschap, voorkomende in de nota van toelichting betreffende het contract van 29 Februari 1868 (2) kan nog het volgende worden medegedeeld.

De tegenwoordige leenvorstin huwde in December 1853 met LA SANGADJIE DATOE BAKKA, kleinzoon van den vorigen leenvorst LA ROEMPANG.

Veel moeielijkheden waren van dit huwelijk het gevolg, reeds in 1857 maakte DATOE BAKKA zich schuldig aan menschenhandel door een 19-tal personen uit Tanette en de noorderdistricten op de oostkust van Borneo te laten verkoopen. In 1858 was zijn gewelddadig optreden tegenover een zendeling van Datoe Mario-ri-wawo (Soppeng) oorzaak, dat deze een inval in Tanette deed en eenige kampongs verbrandde. Voor de aldus door hem toegebrachte schade werd aan DATOE MARIO eene schadevergoeding opgelegd van f 4456, die hij aan Tanette betaalde. Verschillende vasallen van het land brachten achtereenvolgens klachten bij het bestuur in over de zeer willekeurige handelingen van DATOE BAKKA, die door zijn bandeloos leven ook met de leenvorstin op zeer gespannen voet stond. Tenge-

volge van een en ander scheidde de leenvorstin, na verkregen vergunning van de commissarissen voor de Bonische zaken, zich in Juni 1859 van haar echtgenoot, die daarna naar Soppeng uitweek, doch reeds in Juli met eene gewapende bende naar Tanette terugkeerde, waar hij verscheidene kampongs in Lompo-ri-adja en ritanga verwoestte, zoodat eene compagnie infanterie, onder den kapitein J. VAN LEYDEN, naar Tanette moest worden gezonden, die de vijandelijke bende in het gebergte aantastte en op de vlucht dreef.

In 1860 kwam DATOE BAKKA te Makasser zijne onderwerping aanbieden en bekwam hij vergiffenis, onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat hij nimmer zonder vergunning van den gouverneur het gebied van Tanette weder zou betreden, en dat zijne bij de leenvorstin verwekte 4 kinderen bij haar zouden verblijf houden. Niettegenstaande deze belofte, viel hij in 1861 het district Gattarang aan; verscheen hij in 1868 met een hoop gewapend volk in Lompo-ri-adja, verwoestte hij in 1872 de door de leenvorstin te Watoe Watoe tegen den opstandeling in de noorderdistricten Kraeng Bonto Bonto opgerichte verschansing en deed hij in 1873 een inval in Lisoe, waar hij, door de onzen aangetast en met een groot verlies aan dooden en gewonden op de vlucht gejaagd werd. Sedert dien tijd hield hij zich rustig, en in 1874 kwam hij in Soppeng te overlijden.

De leenvorstin WE TANRI OLLÉ heeft sedert haar optreden steeds de ondubbelzinnigste bewijzen van trouw- en aanhanke-lijkheid aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement gegeven. In 1862 werd haar eene gouden medaille uitgereikt voor de door haar verleende medewerking bij de Topographische opneming van Tanette en Barroe. Gedurende de expeditie tegen Kraeng Bonto Bonto, in de noorderdistricten in de jaren 1868/1877 heeft zij bij verschillende gelegenheden met hare hulp- troepen ons bijgestaan en ook in 1894 bracht zij, toen de ver- radelijke overvallen onzer troepen op Lombok, op Celebes be- kend werd, hulp troepen tot bijstand bijeen. In 1872 werd haar een zilveren schenkblad met het Nederlandsche wapen en in- scriptie zoomede een zilveren koffie- en theeservies ten ge- schenke gegeven, terwijl zij op 31 Augustus 1898 benoemd werd tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw.

Het met WE TANRI OLLÉ gesloten contract van 1868, aange- vuld bij de supplettoire overeenkomsten van 18 Maart 1887, be- treffende de rechtspraak inzake telegraaf-kabeldelicten, en van 23 December 1888, betreffende het verbod tot in- en uitvoer van vuurwapenen en buskruit dat gaandeweg was verouderd, is den 25sten December 1898 vervangen door een nieuw poli- tiek contract dat hierbij wordt overgelegd.

Bij dit contract is in hoofdzaak gevolgd het voor de leensta- ten in het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden vastge- stelde modelcontract, waarvan sprake is op bladz. 27 van het Koloniaal Verslag van 1894. Alleen is aan te teekenen dat art. 16 de nieuwere bepalingen op het stuk van land- en mijnbouw bevat en dat in art. 34, dat aan de be- stuurster het recht verzekerd om over de onderhoorig- heden van Tanette te beschikken behoudens goedkeuring van den gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden, niet is overgenomen de uitzondering, die ten aanzien van het land- schap Lipoekasi, in art. 26 van het contract van 1868 voor- kwam aangezien dit onderleen in 1898, overeenkomstig art. 27 van het oude contract, onder het direct bestuur van de leenvor- stin is gebracht.

(1) Gedrukte stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Zitting 1861—1862 — LXVI, n°. 8.

(2) Alsvoren. Zitting 1869—1870 — 27, n°. 5.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

SAOESOE.

CONTRACT.

Nº. 22.

CONTRACT MET SAOESOE.

Nademaal het wenschelijk is voorgekomen om de wederzijd-
sche rechten en verplichtingen tusschen het Nederlandsch-Ind-
isch Gouvernement en de vorstin (Magaoe wea) van het land-
schap Saoesoe meer dan in de bestaande overeenkomsten in
overeenstemming te brengen met de eischen van den tegen-
woordigen tijd, zoo is op heden den 20sten Februari 1899 onder
nadere goedkeuring van den Gouverneur-Generaal van Neder-
landsch-Indië tusschen ons AUGUSTUS HERMANUS WESTRA, as-
sistent-resident van Gorontalo, ten deze handelende voor en
namens het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, en TA SA INTA
vorstin (Magaoe wea) van Saoesoe overeengekomen als volgt:

Artikel een.

De tegenwoordige vorstin en de mantri's van Saoesoe ver-
klaren dat dit landschap behoort tot het grondgebied van Ne-
derlandsch-Indië en dat zij mitsdien Hare Majesteit de Ko-
ningin der Nederlanden, vertegenwoordigd door den Gouver-
neur-Generaal van Nederlandsch-Indië, als wettige opperge-
biedster erkennen.

Zij beloven derhalve aan het Gouvernement van Neder-
landsch-Indië en aan zijne vertegenwoordigers trouw, gehoor-
zaamheid en onderwerping.

Artikel twee.

Het gebied van het landschap Saoesoe wordt begrensd ten
noorden door de rivier Oewe Kokowo of Oewe Toewa, ten oos-
ten door de bocht van Tomini ten zuiden door de rivier van
Tambarana, en ten westen door het centraal gebergte van Ce-
lebes (Tingga Lokoe), en wordt omschreven bij de aan dit con-
tract gehechte opgave.

Artikel drie.

Het landschap Saoesoe wordt als leen afgestaan aan TA SA
INTA voornoemd onder de uitdrukkelijke voorwaarde van stipte
en trouwe nakoming der in dit contract omschreven verplich-
tingen.

De vorstin verklaart dit leen op die voorwaarde te aan-
vaarden.

Artikel vier.

De vorstin van Saoesoe noch hare mantri's zullen het land-
schap ooit aan eenige andere natie dan de Nederlandsche over-
geven, noch met eenige andere Mogendheid, hetzij Oostersche of
Westersche, noch met eenigen onderdaan van zoodanige natie
eenig verbond of eenige overeenkomst aangaan, of briefwisse-
ling houden, noch geschenken of zendelingen ontvangen van
of zenden aan zoodanige Mogendheid of zoodanigen onderdaan,
noch toelaten dat zulks door of namens hunne kinderen of
andere bloedverwanten of door of namens hunne onderdanen
plaats vinde.

Artikel vijf.

Aan het Gouvernement van Nederlandsch-Indië blijft het
Nº. 169. 22.

recht voorbehouden om de vorstin van Saoesoe wanneer daartoe
redenen bestaan, te ontslaan en na raadpleging der mantri's
een vervanger te benoemen.

De hoekoem (rijksbestierder) en Madika Malolo (kroonprins)
worden benoemd en ontslagen door den resident van Menado in
overleg met de vorstin en de mantri's.

In geval van overlijden van de vorstin geven de hoekoem en
de overige mantri's daarvan onverwijld kennis aan den resident
van Menado en wordt het bestuur des lands voorloopig ge-
voerd door den hoekoem in afwachting dat door het Gouver-
nement een vervanger zal zijn aangesteld.

Artikel zes.

De mantri's en de mindere hoofden des lands zullen de vor-
stin in de nakoming harer verplichtingen trouw ter zijde staan,
haar eerbiedigen en hare bevelen gehoorzamen voor zoover die
strekken tot welzijn van land en volk en niet strijden met de
bevelen van het Gouvernement.

Zij, die daarin ongewillig en ongehoorzaam zich betoonen,
zullen van hunne posten ontzet en naar bevind van zaken ge-
strafft worden.

Bij verschil van gevoelen doet de resident van Menado uit-
spraak.

Artikel zeven.

De vorstin en de mantri's van Saoesoe zullen den resident
van Menado als den vertegenwoordiger van het Nederlandsch-
Indisch Gouvernement eerbiedigen en gehoorzamen, en mits-
dien alleen met hem dan wel met de onder hem dienende amb-
tenaren in overleg treden omtrent alle aangelegenheden, de
wederzijdsche belangen betreffende.

Zij zullen, zonder zijn medeweten of voorafgaand overleg
met hem, aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement geen
brieven noch gezantschappen afzenden.

Artikel acht.

De vorstin en de mantri's van Saoesoe zullen met het Neder-
landsch-Indisch Gouvernement steeds vrede en oprechte vriend-
schap onderhouden en dat Gouvernement, waar noodig, op
eerste aanvraag met alle in hun bereik zijnde middelen hulp
verleenen door het leveren van manschappen, arbeiders en
roeiërs, wapenen en vaartuigen en zulks tegen zoodanige ver-
goeding als het Gouvernement billijk zal achten.

Zij verbinden zich evenzeer vrede en vriendschap te onder-
houden met de vorsten der naburige of van andere tot het
grondgebied van Nederlandsch-Indië behorende landen, en
zullen mitsdien zonder voorkennis en toestemming van het
Gouvernement van Nederlandsch-Indië tegen zoodanige vor-
sten geene vijandelijkheden plegen, noch daartoe uitrustingen
of voorbereidselen maken, noch versterkingen binnen het land-
schap Saoesoe opwerpen.

Ook zullen zij zich niet mengen in de aangelegenheden van
inboorlingen van hun land, die in de naburige landschappen
mochten gevestigd zijn.

Versterkingen die met voorkennis van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement binnen het landschap mochten bestaan of nader opgericht worden, zullen op eerste aanzegging van dat Gouvernement geslecht worden.

Artikel negen.

De vorstin en de mantri's van Saoesoe, zoomede hunne onderdanen zullen zoo te land als ter zee de Nederlandsche vlag voeren en niet toelaten dat in plaats van deze of nevens deze eene andere gevoerd wordt.

Artikel tien.

Aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement blijft het recht voorbehouden om, zulks nuttig of noodig oordeelende, te allen tijde een of meer Europeesche of inlandsche ambtenaren en het noodig overige personeel over het landschap Saoesoe aan te stellen, belovende de vorstin en de mantri's ook die ambtenaren te eerbiedigen en te doen eerbiedigen.

Artikel elf.

Op welke plaats ook in het landschap Saoesoe het Gouvernement in het vervolg mocht wenschen bezetting te leggen, versterkingen op te werpen of etablissementen op te richten, zullen de vorstin en de mantri's niet alleen zulks toestaan, maar ook daartoe tegen billijke betaling en vergoeding voor eventueel daaruit voort te vloeien derving van inkomsten, alle mogelijke hulp en bijstand verleen, terwijl zij voor elk van zoodanige bezettingen, versterkingen of etablissementen kosteloos ter beschikking van het Gouvernement zullen stellen eene uitgestrektheid gronds ter grootte van een vierkante paal, of zooveel als noodig zal blijken, ter plaatse naar de keuze van het Gouvernement, behoudens billijke schadeloosstelling aan rechthebbenden.

De ter beschikking van het Gouvernement gestelde terreinen zullen behoorlijk afgebakend en in kaart gebracht worden.

Artikel twaalf.

De vorstin en de mantri's zullen met rechtvaardigheid regeeren, het welzijn des volks bevorderen, den landbouw, de nijverheid, den handel en de scheepvaart en alle overige wettige en nuttige bronnen van volksbestaan beschermen en bevorderen, in bescherming nemen en doen beschermen allen, die met vergunning van het Gouvernement binnen het landschap Saoesoe zich gevestigd hebben of aldaar tijdelijk verblijf houden, alle handelaren, onderdanen van het Gouvernement, zoomede in het algemeen alle handelaren, zonder onderscheid die in het landschap ten handel komen.

Alle den handel belemmerende gebruiken zullen mitsdien in het landschap Saoesoe afgeschaft en verboden zijn.

Aan de handelaren van dat landschap worden met betrekking tot den handel op Java en op alle andere landen onder het bestuur van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement wederkeerig dezelfde rechten verzekerd, die onderdanen van dat Gouvernement genieten.

Hunne schepen moeten voorzien zijn van een door de vorstin uit te reiken zeebrief of van eene jaarpas, opgemaakt volgens de betrekkelijke voorschriften, welke stukken echter niet zullen worden uitgereikt dan in overeenstemming met den resident van Menado, die zo daartoe mede onderteekenen zal.

Artikel dertien.

De vorstin en de mantri's van Saoesoe verbinden zich om aan Europeanen en andere Oostersche of Westersche vreemdelingen geene gronden af te staan en hunne toelating of vestiging buiten de havens van dat landschap niet te vergunnen, zonder voorkennis en vooraf verkregen toestemming van den naastbij geplaatsten gezagvoerende Nederlandschen ambtenaar.

Handelaren echter zullen in de havens van dat landschap worden toegelaten en aldaar verblijf mogen houden zonder die voorkennis en toestemming, zoolang zij de orde en rust niet verstoren; zullende van hun meer dan drie maanden voortgezet verblijf in die havens door de vorstin en de mantri's kennis moeten worden gegeven aan den naastbij geplaatsten gezagvoerende Nederlandschen ambtenaar.

Het Gouvernement van Nederlandsch-Indië behoudt zich de bevoegdheid voor, om ten aanzien van de toelating en vestiging van Chineezen en andere Oostersche vreemdelingen in het landschap van Saoesoe te allen tijde zoodanige verordeningen uit te vaardigen als het in het algemeen belang van Nederlandsch-Indië of in het bijzonder belang van dat landschap zal noodig achten.

Personen die zonder verlof zich hebben verwijderd uit 's Gouvernements militairen of maritiemen dienst, voortvluchtige veroordeelden of misdadigers en dergelijken zullen door de vorstin van Saoesoe in geen geval binnen dat landschap geduld, maar onverwijld aan het Gouvernement uitgeleverd worden, indien zij zich daar vertoonen, en zulks ook zonder dat hunne uitlevering in elk voorkomend geval geëischt wordt.

Artikel veertien.

Het recht tot het verleen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen, alsmede tot het verleen van concessiën tot mijnontginning en tot ondernemingen van landbouw in het gebied van Saoesoe berust geheel bij het Gouvernement, dat echter steeds vooraf het inlandsch zelfbestuur ter zake zal raadplegen en daarenboven vooraf een onderzoek zal doen instellen naar de rechten van de den op de gronden, benodigd voor mijnbouwkundige opsporing, mijnontginning of voor eenige onderneming van landbouw, terwijl het bij eventueele beschikking over zoodanige gronden voor billijke schadeloosstelling door den concessionaris zal zorg dragen.

Van de voor concessiën tot mijnontginning door het Gouvernement te heffen eijns en vast recht en van den door ondernemingen van landbouw op te brengen pacht of huurschat, zal steeds de helft ten behoeve van het zelfbestuur worden afgestaan. De uit dien hoofde aan het zelfbestuur toekomende gelden zullen worden gestort in eene rijkskas, welke onder bewaring en beheer zal staan van den resident van Menado.

Het Gouvernement behoudt zich wijders het recht voor om voor eigen rekening mijnbouwkundige opsporingen, mijnontginningen en ondernemingen van landbouw in het gebied van Saoesoe te doen aanvangen en voortzetten, behoudens billijke schadeloosstelling wanneer daartoe aanleiding bestaat.

De vorstin en de mantri's van Saoesoe beloven zoodanige ondernemingen steeds zooveel mogelijk te bevorderen. De bepalingen, betrekking hebbende op mijnbouwkundige opsporingen en onderzoekingen en ontginningen door het Gouvernement van Nederlandsch-Indië gegeven en nog te geven, zijn van verbindende kracht voor het landschap Saoesoe en zijne bewoners. (1)

Artikel vijftien.

De vorstin en de mantri's van Saoesoe zullen, zonder toestemming van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement geene andere belastingen heffen, dan die omschreven in de aan dit contract gehechte opgave, en zullen mitsdien zonder die toestemming die belastingen, hetzij die in geld in natura of in arbeid opgebracht worden, in geen geval verhoogd of verzwaaard worden.

De vorstin en de mantri's verbinden zich in het algemeen te zorgen en te doen zorgen, dat in het landschap Saoesoe geen bovenmatige of onwettige heffingen, hoe ook genaamd, en door wien ook, van de bevolking geëischt worden.

(1) De laatste alinea is bijgevoegd krachtens eene verklaring geteekend door de vorstin van Saoesoe en hare rijksbestuurders, in tegenwoordigheid van den assistent resident van Gorontalo en den controleur der Tomini-bocht.

De bovenomschreven belastingen zullen, behalve de in- en uitvoerrechten en pachten, zoo die bestaan, niet van toepassing zijn op 's Gouvernements directe onderdanen.

Het Gouvernement behoudt zich het recht voor bestaande belastingen te allen tijde tegen schadevergoeding over te nemen.

Artikel zestien.

Het recht tot het heffen van belastingen buiten de in het vorig artikel bedoelde, berust bij het Gouvernement.

Alle door het Nederlandsch-Indische Gouvernement vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen, betreffende rechten, belastingen en verpachtingen en in het algemeen betreffende alle inkomsten van het Gouvernement, hoe ook genaamd, zullen ook van verbindende kracht zijn voor de ingezetenen zonder onderscheid van die plaatsen in het landschap Saoesoe waar zoodanige inkomsten aan het Gouvernement zijn of eventueel zullen worden afgestaan.

De vorstin en de mantri's van Saoesoe verklaren in het bijzonder zich te onderwerpen aan alle regelingen welke het Gouvernement van Nederlandsch-Indië nader mocht goedvinden vast te stellen omtrent het heffen van rechten van de vaartuigen welke de havens van Saoesoe aandoen, zoomede van de aldaar in- en uitgevoerd wordende goederen.

Het Gouvernement van Nederlandsch-Indië heeft het recht om ten laste van zijne directe onderdanen alle zoodanige belastingen in te voeren als het noodig zal achten.

Artikel zeventien.

Al de door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement in omloop gebrachte muntsoorten zullen ook in het landschap Saoesoe tegen den wettigen koers gangbaar zijn.

Artikel achttien.

Als onderdanen van Saoesoe worden beschouwd alle personen van welken landaard ook die in dat landschap verblijf houden en niet behooren tot een der in het volgende artikel omschreven categorieën.

Artikel negentien.

Als rechtstreeksche onderdanen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement worden in het landschap Saoesoe beschouwd:

- 1°. alle Europeanen en daarmede gelijkgestelden;
- 2°. alle bedienden van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, met uitzondering van hen die behooren tot de inheemsche bevolking der residentie Menado, doch met inbegrip van deze laatsten voor zoover zij zijn inlandsche Christenen, niet behoorende tot de eigenlijke bevolking van het landschap Saoesoe;
- 3°. alle personen, onverschillig van welken landaard, gevestigd binnen de grenzen der Gouvernementsetablissemten;
- 4°. alle personen in dienst van het Gouvernement onverschillig van welken landaard;
- 5°. alle gewezen dienaren van het Gouvernement, met uitzondering van hen die behooren tot de inheemsche bevolking der residentie Menado, doch met inbegrip van deze laatsten voor zoover zij zijn Inlandsche Christenen, niet behoorende tot de eigenlijke bevolking van het landschap Saoesoe;
- 6°. alle Chineezzen, Arabieren en andere vreemde oosterlingen;
- 7°. alle andere niet tot de inheemsche bevolking gerekende personen gevestigd op ondernemingen van land- of mijnbouw, die gedreven worden door onderdanen van het Gouvernement.

Al deze Gouvernements onderdanen zijn als zoodanig onderworpen aan de rechtspraak der Gouvernements rechtbanken en rechters.

Wanneer zij verdacht van eenig misdrijf of eenige overtreding binnen Saoesoe zijn opgevat, worden zij door de vorstin

en de mantri's aan de Gouvernements vertegenwoordigers uitgeleverd.

Artikel twintig.

Aan de rechtspraak der rechtbanken en rechters van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement zijn mede onderworpen onderdanen van de vorstin en de mantri's van Saoesoe die te zamen met onderdanen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement aan misdrijven of overtredingen zich schuldig maken, misdrijven plegen tegen het Gouvernement, zijn ambtenaren, militairen of andere onderdanen of wel ten aanzien zijner eigendommen of die zijner onderdanen; procederen in zaken van handel en nijverheid of andere civiele gedingen, waarin onderdanen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement betrokken zijn en zij, die zich schuldig maken aan misdrijven en overtredingen ten aanzien der aan het Gouvernement afgestane of eventueel af te stane inkomsten dan wel ten aanzien van de bepalingen omtrent den in- en uitvoer van vuurwapenen, buskruit en ammunitie in het landschap Saoesoe.

Ook de straf en rechtsvorderingen ter zake van misdrijven en overtredingen met betrekking tot telegraaflijnen en kabels, hetzij deze liggen binnen of buiten het gebied van het landschap Saoesoe gepleegd door onderdanen van de vorstin, zullen worden bereikt door de Nederlandsch-Indische rechtbanken en rechters en naar de Nederlandsch-Indische wetten.

De ambtenaren van het Gouvernement zijn bevoegd tot opsporing van bovenbedoelde misdrijven en overtredingen en zullen daarin door de vorstin en de mantri's van Saoesoe steeds zooveel mogelijk worden bijgestaan. De vorstin en de mantri's zullen de vonnissen in de bovenbedoelde gevallen over hunne onderdanen uitgesproken, steeds eerbiedigen en aan de uitvoering daarvan bevorderlijk zijn.

Artikel een en twintig.

In de gevallen waarin volgens het bepaalde bij het voorgaande artikel onderdanen van de vorstin of de mantri's van Saoesoe voor de rechtbanken van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement terecht staan, zullen deze inlandsche bestuurders bevoegd zijn in persoon of bij gemachtigde zitting te nemen in de rechtbank, voor welke de zaak van hun onderdanen wordt behandeld, ten einde daarover hun gevoelen uit te spreken.

Artikel twee en twintig.

De zorg voor de politie binnen het landschap berust bij de vorstin en de mantri's die dientengevolge aansprakelijk zijn voor de orde en rust binnen hun land en zorg dragen voor de opsporing der misdrijven en overtredingen, uitgezonderd voor zooveel betreft de uitgestrektheid gronds voor etablissementen of versterkingen afgestaan.

Voor zooveel betreft de binnen het landschap onder hunne eigene door of vanwege het Gouvernement aangestelde of eventueel aan te stellen hoofden, gevestigde Chineezzen, is de vorstin bevoegd met opzicht tot die politiezorg de hulp en tusschenkomst van gezegde hoofden in te roepen.

Artikel drie en twintig.

De vorstin met haar gerechtshof neemt kennis van alle civiele zaken onder hare onderdanen en doet dezelve af volgens landsgebruik behoudens het bepaalde in de artikelen 19, 20 en 21.

Zij is mede bevoegd om kennis te nemen van en overeenkomstig de wetten en gewoonten des lands uitspraak te doen omtrent misdaden en overtredingen niet genoemd in de ordonnantie van 6 Februari 1882 (*Staatsblad* n°. 28), zooals deze is gewijzigd bij de ordonnantie van 6 Juli 1894 (*Staatsblad* n°. 136), of later, onder mededeeling aan de vorstin, nader mocht worden gewijzigd, met dien verstande, dat martelende en verminkende straffen niet mogen worden toegepast.

Van de beide genoemde ordonnantiën is eene Maleische vertaling aan dit contract gehecht.

Artikel vier en twintig.

De vorstin en de mantri's verbinden zich om de in hun land bestaande wegen steeds in goeden staat te houden, en wanneer het Gouvernement zulks mocht verlangen nieuwe wegen door hun land aan te leggen.

Artikel vijf en twintig.

In het landschap Saoesoe zijn slavernij, menschenroof en in en uitvoer van slaven, alsmede pandelingschap verboden en zullen die misdadige bedrijven, door de vorstin en de mantri's binnen hun land niet geduld maar met alle in hun bereik zijnde middelen krachtadig tegengegaan worden.

Artikel zes en twintig.

De vorstin en de mantri's van Saoesoe zullen den zee- en rivierroof met alle in hun bereik zijnde middelen krachtadig tegengaan en doen tegengaan en geene schuilplaats noch eenige andere hulp of medewerking hoegenaamd verleenen, noch toelaten dat die verleend worden aan zee- of rivierroovers, noch aan personen, die hun bekend zijn of aangewezen worden als zoodanig bedrijf uit te oefenen of daarin betrokken te zijn.

Zij zullen degenen, die daaraan schuldig of medeplichtig bevonden worden, aan den resident van Menado uitleveren ten-einde volgens de bepalingen van dit contract terecht te staan.

Artikel zeven en twintig.

De vorstin en de mantri's verbinden zich om aan alle schepen en vaartuigen, welke langs de kusten of langs de boorden der rivieren binnen het gebied van Saoesoe in nood mochten vervallen, allen bijstand te verleenen, de schipbreukelingen te verzorgen en zich geen hunner goederen toe te eigenen, noch te gedoogen dat iemand, wie ook, zich die toe eigene.

Zij verbinden zich om schepen en vaartuigen of goederen, welke aan het strand of langs de rivieren binnen het gebied van hun land mochten stranden of komen aandrijven of worden aangebracht en welker eigenaren onbekend zijn, te bergen, dan wel ten voordeele van belanghebbenden in het openbaar te verkoopen indien die niet kunnen worden bewaard.

Van het stranden van schepen en vaartuigen of aanbrengen van aan het strand of uit de rivieren opgevischte goederen zullen de vorstin en de mantri's onverwijld kennis geven aan den meest nabijzijnden ambtenaar van het Gouvernement.

De vorstin en de mantri's kunnen hulp en bergloon vorderen, waarvan het bedrag door hen zelve naarmate van de moeite, wordt begroot.

Van die begrooting geven zij onverwijld kennis aan den resident van Menado.

Belanghebbenden, die met deze begrooting zich bezwaard mochten achten, kunnen de beslissing van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië inroepen door tusschenkomst van den resident.

Artikel acht en twintig.

De vorstin en de mantri's van Saoesoe verbinden zich om met de middelen onder hun bereik of te hunner beschikking gesteld of nog te stellen, het volksonderwijs in hun gebied krachtadig te ondersteunen en te bevorderen.

Artikel negen en twintig.

De vorstin en de mantri's van Saoesoe verbinden zich te vaccine onder hunne onderdanen toe te laten en te bevorderen.

Artikel dertig.

De vorstin en de mantri's van Saoesoe zullen zooveel in hun vermogen is de teelt van voedingsprodukten en andere nuttige gewassen als: padi, kakao, koffie enz. aanmoedigen en bevorderen.

Artikel een en dertig.

De in- en de uitvoer van vuurwapenen, buskruit en ammunitie, niet gedekt door eene schriftelijke vergunning van den resident van Menado, zijn in het landschap Saoesoe verboden.

De vorstin en de mantri's verbinden zich de overtreders van dit verbod en de voorwerpen, waarmede de overtreding gepleegd is, aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement uit te leveren.

Artikel twee en dertig.

Het recht om personen, die gevaarlijk geacht worden voor de openbare rust en orde, buiten het gebied van het landschap Saoesoe te verwijderen, berust uitsluitend bij den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, behoudens de bevoegdheid van de vorstin om tot zoodanigen maatregel voorstellen aan den resident van Menado te doen.

Artikel drie en dertig.

De vorstin en de mantri's erkennen, dat door dit contract alle vroegere overeenkomsten door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement met de vorstin van Saoesoe gesloten — voor zooverre die met het tegenwoordige contract in strijd zijn — zijn vervallen.

Omtrent hetgeen nader blijken mocht in het belang van land en volk regeling te behoeven wordt voorts overeengekomen, dat partijen zich deswege in der minne zullen verstaan.

Aldus ten dage en jare in den aanhef dezes vermeld te Saoesoe overeengekomen in triplo opgemaakt, ondertekend, en plechtig beëdigd door de vorstin van Saoesoe en hare mantri's in tegenwoordigheid van mij.

Namens den resident van Menado,

De assistent-resident van Gorontalo,

(w. g.) A. H. WESTRA.

Handteekeningen van de vorstin van Saoesoe en hare rijksbestuurders.

Deze overeenkomst is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 29sten Juli 1900, onder aanteekening dat het in de bijlage La. B. vermelde uitvoerrecht op rotan, ingevolge de op den 31sten Mei 1899 goedgekeurde en bekrachtigde, mede op den 20sten Februari 1899 gesloten overeenkomst, sedert 1 Juli 1899 niet meer door het inlandsch zelfbestuur van Saoesoe is mogen worden geheven.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) W. ROOSEBOOM.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) C. B. NEDERBURGH.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

Bijlage La. A.

Tot het landschap Saoesoe behooren de ondervolgende plaatsen.

- 1°. Kamondji.
- 2°. Noenoe.
- 3°. Watoenondjoe.
- 4°. Tamoengkoe Base.
- 5°. Lipoe-ri-Wawonja.
- 6°. Tamboe.
- 7°. Piore.

De assistent-resident van Gorontalo,

(w. g.) A. H. WESTRA.

De Controleur der Tominibocht,

(w. g.) DUMAS.

Bijlage La. B.

Belastingen in het landschap Saoesoe.

Uitvoerrechten.

Rotan. Van de 100 bundels door handelaren uitgevoerd f 0,25.

Opbrengsten in natura.

a. Padi. 15 à 10 bossen voor een gehuwd paar, 5 bossen voor een ongehuwde man, naar gelang van den oogst.

b. Goud. 3 katja = 3 kwartjes, stofgoud per man, wanneer zich een gezelschap vormt, om de goudmijnen te gaan ontginnen.

c. Rotan. 10 % die gesneden wordt voor verkoop en uitvoer.

d. Pacht der maleo eieren. Persoonlijke diensten.

De vorstin en de rijksgrooten hebben het recht zich door de bevolking een huis te laten bouwen dan wel hunne tuinen te laten bewerken, doch moeten daarvoor den kost geven.

Bij het oogsten van padi of miloe moet de bevolking ook helpen.

De assistent-resident van Gorontalo,

(w. g.) A. H. WESTRA.

De Controleur der Tominibocht,

(w. g.) DUMAS.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Departement van Koloniën,

A. E. ELIAS.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

SAOESOE.

NOTA VAN TOELICHTING.

N°. 23.

Het contract met Saoesoe (residentie Menado) van 17 Augustus 1888 (1) is op 20 Februari 1899 door een nieuw contract vervangen, waarbij in hoofdzaak gevolgd is het voor de inlandsche zelfbesturende landschappen ter noordkust van Celebes en aan de Tominiebocht gevolgd model, waarvan sprake is op blz. 27 van het Koloniaal Verslag van 1894. Alleen is aan te teekenen, dat in het contract op het stuk van mijnbouw de nieuwe bepalingen zijn opgenomen (art. 14).

Bij het Gouvernementsbesluit van 29 Juli 1900, n°. 13, is dit contract goedgekeurd en bekrachtigd, onder aanteekening, dat het recht van het zelfbestuur tot heffing van het in de bijlage B dier overeenkomst vermelde uitvoerrecht op rotan is vervallen, door het met dit landschap op 20 Februari 1899 gesloten suppletoir contract (2) naar aanleiding waarvan het sedert de inlijving van de geheele afdeeling Gorontalo en het landschap Banggai bij het Nederlandsch-Indisch tolgebied, d. i. sedert Juli 1899 niet meer door het zelfbestuur is mogen worden geheven.

Als de zuidelijke grens van het landschap werd in art. 2 van het contract van 1888 opgegeven „het landschap Posso, namelijk de kaap bekend onder den naam van Batoe Maïko”, (even beoosten de monding der Possorivier). In art. 2 van het nieuwe contract is de rivier van Tambarana als de zuidelijke grens aangegeven, daar het niet voldoende vaststond, dat Saoesoe rechtmatige aanspraken kon doen gelden op de landstreek

bezuiden die rivier tot aan de vroegere grens, in welke landstreek ook geen Saoesoers gevestigd zijn.

Aan het hoofd van het bestuur in het landschap staat eene bestuurster, TA SA INTA („diamant van het zuiverste water”), die den titel voert van magaoe toae (vrouwelijke radja). Zij is omstreeks het begin van 1888 aan het bewind gekomen, nadat de vorige magaoe, haar broeder, door Prins DOELOEPANGI, een zijner bloedverwanten, was vermoord. Waarschijnlijk om zich aan de gevolgen van deze daad te onttrekken, is die prins kort daarop naar Palos uitgeweken en sedert niet meer teruggekeerd.

De aan elkander verwante radjas van Towaeli en Sigi (Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden) hebben steeds een grooten invloed op den gang van zaken in Saoesoe uitgeoefend, vooral sedert het optreden van de tegenwoordige bestuurster, die gehuwd was met den in 1893 overleden Madika Malolo (kroonprins) Goema Lemba van Towaeli.

Door de verwantschap der Saoesoesche bestuurders met die van Sigi, Towaeli en Gorontalo staat het landschap bij de naburen in vrij hoog aanzien, en daar het Saoesoesche zelfbestuur angstvallig alle aanraking met andere zelfbestuurders tracht te vermijden, en alles tegengaat wat aanleiding tot conflicten zou kunnen geven, geniet het landschap een ongestoorden vrede en wordt het door de naburen met rust gelaten. Trouwens de Saoesoers zijn een bij uitstek vreedzaam volk, en de onthoudingspolitiek wordt zeer bevorderd door de geïsoleerde ligging van het landschap, dat van alle kanten, behalve aan de oostzijde, door eene breede strook onbewoond land is omsloten. Voor verdere bijzonderheden het landschap betreffende zij verwezen naar de nota van toelichting behorende bij het contract van 1888.

(1) Zie Gedrukte Stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal Zitting 1889/90 — 103 n. 23/24.

(2) Als voren Zitting 1899/1900 — 151 n. 21.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel.

CONTRACTEN MET EENIGE ZELFBESTURENDE LANDSCHAPPEN IN DE RESIDENTIE TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.

N°. 24.

CONTRACT gesloten tusschen het Gouvernement van Nederlandsch-Indië en

Nademaal het, ten aanzien der vele aanvragen van particulieren om vergunning tot het doen van mijnbouwkundige opsporing en onderzoekingen in streken van de residentie Timor en Onderhoorigheden welke zijn gelaten in het genot van zelfbestuur, wenschelijk is voorgekomen zoowel in het belang der zelfbesturen als in dat der aanvragers, om het recht tot het verlenen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen en van concessiën tot mijnontginning voortaan te doen berusten bij het Gouvernement van Nederlandsch-Indië.

Zoo is op heden den door mij FOKKO FOKKENS, waarnemend resident van Timor en Onderhoorigheden, als zoodanig handelende voor en namens den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië met

deswege onderhandeld en behoudens goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië het navolgende overeengekomen.

Artikel een.

Het recht tot het verlenen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen en van concessiën tot mijnontginning in het gebied van den berust geheel bij het Gouvernement van Nederlandsch-Indië, dat echter steeds vooraf de bestuurders van gemeld landschap ter zake zal raadplegen en daarenboven vooraf een onderzoek zal doen instellen naar de rechten van derden op de gronden benodigd voor mijnbouwkundige opsporing of mijnontginning, terwijl het Gouvernement bij eventueele beschikking over zoodanige gronden voor billijke schadeloosstelling door den concessionaris zorg zal dragen.

Artikel twee.

Van de voor vergunningen tot mijnbouwkundige opsporingen en concessiën tot mijnontginning door het Gouvernement van Nederlandsch-Indië te heffen cijns en vast recht zal steeds de helft aan de bestuurders van worden afgestaan om onder rechthebbenden te worden verdeeld.

Artikel drie.

Het Gouvernement van Nederlandsch-Indië behoudt zich het recht voor om voor eigen rekening mijnbouwkundige opsporingen en mijnontginningen in het gebied van te doen aanvragen en voortzetten, behoudens billijke schadeloosstelling, wanneer daartoe aanleiding bestaat.

Artikel vier.

De door den wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen zijn verbindend voor en zijne ingezetenen.

Artikel vijf.

Deze overeenkomst is eerst van kracht, nadat hare goedkeuring door den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië zal zijn verkregen.

Aldus gedaan en overeengekomen te op heden en door partijen met hunne handteekeningen bekrachtigd; zijnde van deze overeenkomst opgemaakt vier eensluitende exemplaren om te dienen, waar zulks behoort.

Bovenstaand contract (behoudens enkele afwijkingen in de noten hierna vermeld) is gesloten met elk der bestuurders wier namen hieronder worden vermeld, evenals de namen der door hen beheerde landschappen en de dagteekening der contracten.

Al deze contracten zijn bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 8 Maart 1900, n°. 13, goedgekeurd.

Nummer.	Namen van de bestuurders met wie het contract is gesloten.	Namen van de door hen bestuurde landschappen	Dagteekening der contracten.	Nummer.	Namen van de bestuurders met wie het contract is gesloten.	Namen van de door hen bestuurde landschappen	Dagteekening der contracten.
<i>Eiland Alor.</i>				<i>Eiland Pantar.</i>			
1	Kamoesi Kamoesiweng (a)	Erana en Batoeboloug	Alor, 22 Juli 1898.	6	Benhoekoe (a)	Pandai	Alor, 22 Juli 1898.
2	Toelimas (a)	Alor	"	7	Koliaman (a)	Barnoesa	"
3	Go Amalehie (a)	Koei	"	8	Salama (a)	Blagar	"
4	Lakoessie (a)	Mataroe	"	<i>Eiland Flores.</i>			
5	Maoetokoe (a)	Kolana	"	9	Don Josephus Ximmenis da Silva	Sikka	Sikka, 6 Dec. 1898.
				10	Don Salipi da Silva	Nita	Mauveri, 12 Juni 1899.

Nommer.	Namen van de bestuurders met wie het contract is gesloten.	Namen van de door hen bestuurde landschappen	Dagteekening der contracten.	Nommer.	Namen van de bestuurders met wie het contract is gesloten.	Namen van de door hen bestuurde landschappen	Dagteekening der contracten.
<i>Eiland Savoe.</i>				<i>Eiland Roti.</i>			
11	Alexander Rihl Djawa (b)	Seba	Maba, 4 Dec. 1898.	22	Soleman Manoeboeloe	Korbafo	Baä (Roti), 3 Dec. 1898.
12	Hendrik Ratoe Manoe (b)	Liay	"	23	Alexander Nero Lenggoe	Bilba	"
13	Ama Loni Koedji (b)	Randjoewa	"	24	Petrus Nahoem Lelie	Ringgou	"
14	Ama Tingo Doko (b)	Massara	"	25	Paulus Dae Pani	Baä	"
15	Ama Piga Djara (b)	Timoe	"	26	Jozef Willem Johannes	Landce	"
<i>Eiland Timor.</i>				27	Daniël Petrus Zacharias	Karadjaän Ampat	"
16	Tasi Bait	Manoebait	Koepang, 24 Sept. 1898.	28	Daniël Ndun	Delha	"
17	Dean Manas	Lemaoc	" 18 Oct. "	29	Frederik Sjoen	Oepao	"
18	Ekko Naemnoene	Pasi	" 3 Juni 1899.	30	Jonas Nicolaas Messak	Thie	"
19	Oteh	Tefnai	" 16 " "	31	Soleman Daik	Lelenoek	"
20	Rasi Koro	Amarassi	Baoen, 21 Juni 1899.	32	Soleman Mesak Giri	Oinale	"
21	Lisi Manoe Aoe Noni, ten rechte Anna Elizabeth Aoenoni	Amfoang (Naiklioë)	Koepang, 10 Juli 1899.	33	Paulus Adoe Toengga	Dengka	"
				34	Johannes Jeremias Amalo	Termano	"
				35	Hendrik Kotting	Daoeh	"
				36	Poli Lioe	Dioe	"
				37	Doengoe Tesa	Lelain	"

(a) De woorden „om onder rechthebbenden te worden verdeeld” aan het slot van art. 2 komen niet voor in de contracten sub 1 t/m 8.

(b) Art. 1 van elk der contracten bedoeld sub 11 t/m 15 luidt aldus:

„Met buitenwerkingstelling van de ter zake geldende bepalingen opgenomen in artikel 8 van het tusschen het Gouvernement van Nederlandsch-Indië met de radja's en hoofden van

Seba (voor 11)
Liay („ 12)
Randjoewa („ 13) eiland Savoe, gesloten
Massara („ 14)
Timoe („ 15)

contract, bekrachtigd bij Gouvernementsbesluit d.d. 26 October

(1) Zie gedrukte stukken der Tweede Kamer der Staten-Generaal. Zitting 1861-62 -- LXVI, n°. 10.

1860 (1) zal voortaan het recht tot het verleen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen en van concessien tot mijnontginning in het gebied van den radja van

Seba (voor 11)
Liay („ 12)
Randjoewa („ 13)
Massara („ 14)
Timoe („ 15) } eiland Savoe

geheel bij het Gouvernement van Nederlandsch-Indië berusten, dat echter steeds vooraf de bestuurders van gemeld landschap ter zake zal raadplegen en daarenboven vooraf een onderzoek zal doen instellen naar de rechten van derden op de gronden benoodigd voor mijnbouwkundige opsporing of mijnontginning, terwijl het Gouvernement bij eventueele beschikking over zoodanige gronden voor billijke schadeloosstelling door den concessionaris zorg zal dragen.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

CONTRACTEN MET VERSCHILLENDE LAND-
SCHAPPEN IN DE RESIDENTIE TIMOR
EN ONDERHOORIGHEDEN.

NOTA VAN TOELICHTING.

N°. 25

Met de zelfbesturen van eenige landschappen in de residentie Timor en onderhoorigheden zijn in 1898 en 1899 contracten gesloten, waarbij het recht van het Gouvernement is erkend tot het verleenen van vergunningen voor het doen van mijnbouwkundige opsporingen en van concessiën voor mijnontginning en waarbij voorts de Nederlandsch-Indische mijnverordeningen toepasselijk zijn verklaard.

Het is overbodig geacht deze contracten, welke behoudens

enkele afwijkingen alle gelijkloidend zijn, ieder afzonderlijk over te leggen. Het is voldoende den inhoud van één contract weer te geven, met vermelding van de namen van de bestuurders van elk der landschappen, van de dagteekeningen der contracten en, in noten, van een paar afwijkingen.

Al die contracten zijn bij Gouvernementsbesluit van 8 Maart 1900 n°. 13, goedgekeurd en bekrachtigd.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den Oost-Indischen Archipel.

ATJESCHE ONDERHOORIGHEDEN.

VERKLARINGEN.

Nº. 26.

Ik ondergeteekende
hoofd van
verklaar

Ten eerste: dat
een gedeelte uitmaakt ⁽¹⁾ van Nederlandsch-Indië en gevolge-
lijk staat onder de heerschappij van Nederland; dat ik mitsdien
steeds getrouw zal zijn aan Hare Majesteit de Koningin der
Nederlanden en aan Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal als Hoogstderzelve vertegenwoordiger, uit wiens handen
ik het bestuur over

aanvaard.
Ten tweede: dat ik mij in geenerlei staatkundige aanrakin-
gen zal stellen met vreemde mogendheden, zullende de vijanden
van Nederland ook mijne vijanden, de vrienden van Nederland
ook mijne vrienden zijn.

Ten derde: dat ik zal nakomen en handhaven alle regelin-

gen, die met betrekking tot
door of namens den Gouverneur van Atjeh en Onderhoorig-
heden zijn of zullen worden getroffen en dat ik in het algemeen
alle bevelen zal opvolgen, die mij door of namens den Gouver-
neur van Atjeh en Onderhoorigheden zijn of zullen worden
gegeven.

Bovenstaande verklaring is afgelegd, (voorzien van hand-
merk, stempel of onderteekening en beëdigd) door elk der
hoofden, wier namen hieronder worden vermeld, evenals de
namen der door hen bestuurde Atjehsche landschappen en de
dagteekeningen van de verklaringen, van de akten, waarbij de
hoofden door den vertegenwoordiger der Indische Regeering
in hun ambt zijn bevestigd, en van de besluiten der Indische
Regeering, waarbij die bevestiging is goedgekeurd.

Nummer.	Namen van de hoofden die de verklaring hebben afgelegd.	Namen van de door hen bestuurde Atjehsche landschappen.	Dagteekening der verklaringen.	Dagteekening der akten van bevestiging.	Dagteekening der bekrachtigingsbesluiten.
Noordkust van Atjeh.					
Onderafdeeling Pidie.					
1	Teukoe Oesen di Gendong, waarnemend	XII Moekims Pidie	9 Mei 1900	12 Mei 1900	4 Oct. 1900
2	Teukoe Bentara Oedjong	V Moekims Reubéë	19 Sept. 1899	24 Nov. 1899	15 Juni „
3	Teukoe Oeléëbalang Tjoet	II Moekims Aréë	16 „ „	24 „ „	15 „ „
4	Teukoe Béntara Blang Rana Wangsa	III Moekims Boeging Ibaih en Mangki	16 „ „	24 „ „	15 „ „
5	Teukoe Sri Moeda Pahlawan Bentara Tjoembo	V Moekims Tjoembo	16 „ „	24 „ „	15 „ „
6	Teukoe Bentara Titeuë	II Moekims Titeuë	19 „ „	24 „ „	15 „ „
7	Teukoe Keudjroeën Aron	III Moekims Aron	16 „ „	24 „ „	15 „ „
8	Teukoe Ma è Ismail	VI Moekims Ie Leubeuë	16 „ „	24 „ „	15 „ „
9	Teukoe Bentara Gloempang Pajong	III Moekims Gloempang Pajong	12 Mei 1900	16 Mei 1900	4 Oct. „
10	Teukoe Radja Solejman	Panté Radja	8 „ „	12 „ „	4 „ „
11	Po Tjoet Moehamat Panglima Mengoë	IV Moekims Bambi en Oendé	7 „ „	12 „ „	4 „ „
12	Teukoe Mentroë Brahim	Kroeeng Seumideuen	7 „ „	12 „ „	4 „ „
13	Teukoe Bentara Pineung Brahim	III Moekims Pineung en Peukan Baro Peukan Sot	7 „ „	12 „ „	4 „ „
14	Teukoe Bentara Paleuëh Moehamat Dèn	III Moekims Gigieng	7 „ „	12 „ „	4 „ „
15	Teukoe Bentara Oereueng Kaja Sentia Indra Po Tjoet Abdolatèh	IX Moekims Keumangan	10 „ „	16 „ „	4 „ „

(1) Waar in de verklaring gesproken wordt van „de moekims”, niet van „het landschap” staat hier „uitmaken”.

Nummer.	Namen van de hoofden die de verklaring hebben afgelegd.	Namen van de door hen bestuurde Atjehsche landschappen.	Dagteekening der verklaringen.	Dagteekening der akten van bevestiging.	Dagteekening der bekrachtigingsbesluiten.
Noordkust van Atjeh.					
Onderafdeeling Lho Seumawé.					
16	Teukoe Tji Bentara	Keurentoë	26 Juni 1900	6 Juli 1900	4 Oct. 1900
17	„ Moeda Nja Lateh	Blang Mé. Tandjong Seumantò en Meureubó	7 Dec. 1899	6 Jan. „	15 Juni „
18	„ Hakim Kroeëng	Kroeëng Pasé (rechter rivier-oever)	20 Mei 1900	18 Juni „	4 Oct. „
19	„ Imeum Balé Bloeë	Bloeë	23 Febr. „	2 April „	4 „ „
20	„ Hakim Samakoero	Samakoeró	21 Sept. 1899	24 Nov 1899	15 Juni „
21	„ Moehamat Napiah	Blang Mangat	20 „ „	24 „ „	15 „ „
22	„ Mahradja Mangkoe Boemi	Lho Seumawé	23 „ „	24 „ „	15 „ „
23	„ Béntara Tjoet	Bajoe	23 „ „	24 „ „	15 „ „
24	„ Tjhi Djoehan	Tjoenda	18 „ „	24 „ „	15 „ „
25	„ Sri Mahmoet	Nisam	23 Nov. „	6 Jan. 1900	15 „ „
26	„ Panglima Prang Moeda Dalam Mahmoet	Sawang	15 Sept. „	24 Nov. 1899	15 „ „
27	„ Béntara Seutia Moeda	Gloempang Doea	15 „ „	24 „ „	15 „ „
28	„ Keudjroeën Tji Moehamat Ali Basah	Samalanga	26 Febr. 1900	2 April 1900	4 Oct. „
29	„ Tji Hamba Pahlawan	Meureudoe	10 Maart „	2 „ „	4 „ „
Oostkust van Atjeh.					
Onderafdeeling Idi.					
30	Teungkoe Habib Moehamat bin Sajet Oesoeh	Pendawa Rajeu	21 Sept. 1899	24 Nov. 1899	15 Juni 1900
31	„ Tji Hasan Ibrahim ibnoe Goetji	Idi Rajeu	2 Aug. „	20 Aug. „	3 Febr. „
32	„ Panglima Prang Nago	Idi Tjoet	25 Oct. „	24 Nov. „	15 Juni „
33	„ Radja Amat	Djoelo Rajeu	23 Dec. „	6 Jan. 1900	15 „ „
34	„ Bentara Moeda	Boeing en Bago	26 Oct. „	24 Nov. 1899	15 „ „
35	„ Arifin	Djoelo Tjoet	23 Dec. „	6 Jan. 1900	15 „ „
36	„ Moeda Oesoeh	Simparg Oelém	28 Sept. „	24 Nov. 1899	15 „ „
Oostkust van Atjeh.					
Onderafdeeling Bajan.					
37	Teungkoe Tji Batara Blang	Langsar	23 Jan. 1900	22 Febr. 1900	15 „ „
38	„ Tji Moeda Peusangan	Peureula	18 Sept. 1899	21 Nov. 1899	15 „ „
39	„ Sajet Djapa	Soengoe Raja	28 Juli „	20 Aug. „	3 Febr. „
Westkust van Atjeh.					
Onderafdeeling Poeloe Raja.					
40	Teukoe Nja Imeum Moeda Seutia Bati Hadjat	Teunom-Panga (2)	13 Dec. 1898	26 April 1899
Westkust van Atjeh.					
Onderafdeeling Melaboeh.					
41	Teukoe Bén Moehamat Oesèn Sjah	Wojla	7 Sept. 1899	24 Nov. 1899	15 Juni 1900
42	„ Keudjroeën Tjoet Amin	Boebón	28 Aug. „	24 „ „	15 „ „
43	„ Mahmoet	Lho Boebón	28 Sept. „	24 „ „	15 „ „
44	„ Meurah Poetéh	Seunagan	28 „ „	24 „ „	15 „ „
45	„ Njä Tjoet	Tripa	9 Oct. „	24 „ „	15 „ „
46	Toeankoe Radja Tjoet	Seunen'am	28 Mei 1900	18 Juni „	4 Oct. „

(2) Blijkens bladz. 21 van het Koloniaal verslag van 1899 is bij gelegenheid, dat het hoofd van dit landschap de hulp

van het Gouvernement tegen Toekoe Oemar inriep, eene nieuwe verklaring van hem gevorderd, die te Meulaboeh afgelegd, woordelijk luidt als volgt:

Ik ondergeteekende, TEUKOE NJA IMEUM MOEDA SEUTIA BA' te Hadjat, hoofd van het landschap Teunom Panga, verklaar:

1°. de door den Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden, met mij op den 10den September 1884 gesloten en bij Gouvernementsbesluit van 22 November daaraanvolgende, n°. 9 goedgekeurde en bekrachtigde overeenkomst in acht artikelen, mits deze voor nietig en dus te zijn vervullen.

2°. dat het landschap Teunom-Panga een gedeelte uitmaakt van Nederlandsch-Indië en gevolgelyk staat onder de heerschappij van Nederland; dat ik mitsdien getrouw zal zijn aan Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden en aan Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal als Hoogstderzelve vertegenwoordiger, uit wiens handen ik het bestuur over het landschap Teunom-Panga aanvaard;

3°. dat ik zal nakomen en handhaven alle regelingen die met betrekking tot het landschap Teunom-Panga door of

namens den Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden zijn of zullen worden gegeven;

4°. dat het hiervoren sub 2°. en 3°. verklaarde strekt ter vervanging van:

a. de door mij op den 18den Maart 1877 te Koeta Radja afgelegde en bij Gouvernementsbesluit van den 16den Augustus 1877 n°. 50 goedgekeurde en bekrachtigde verklaring in achttien artikelen;

b. de door mij te Kroeëng Sabé op den 10den September 1884 opnieuw afgelegde verklaring in achttien artikelen, waarvan aantekening is gehouden bij Gouvernementsbesluit van 22 November daaraanvolgende n°. 9.

Voorts verklaar ik, TEUKOE NJA IMEUM MOEDA SEUTIA BA' TI HADJAT, hoofd van het landschap Teunom-Panga, onder eede mij te zullen houden aan de bepalingen vervat in deze verklaring.

NB. De verklaringen sub *a* en *b* genoemd zijn aan de Staten-Generaal medegedeeld blykens de Gedrukte Stukken van de Tweede Kamer, zitting 1885/1886 — 110. N°. 2, bladz. 4.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

ATJEISCHE ONDERHOORIGHEDEN,

NOTA VAN TOELICHTING.

N°. 27.

In 1899 en 1900 is de verhouding van de hoofden van de meeste landschappen in de onderhoorigheden van Atjeh tot het Gouvernement gewijzigd door de vervanging van de toen geldende verklaring in 18 artikelen, door eene korte verklaring in 3 artikelen, welke de positie dier hoofden juister regelt en hen tegenover het Gouvernement op het standpunt plaatst, dat zij in werkelijkheid innemen.

Aangezien eene overlegging van al de afzonderlijke verkla-

ringen die, behoudens enkele afwijkingen, alle gelijkloidend zijn, geen nut zou hebben, geschiedt de mededeeling daarvan ongeveer in denzelfden vorm, als gekozen is bij de overlegging der in 1874—1876 en 1876—1884 afgelegde verklaringen. (Zie Gedrukte Stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, zitting 1885/86 — 110, n°. 2). De afwijkingen zijn in noten aangewezen.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

TIDORE.

CONTRACT.

N°. 28.

CONTRACT MET TIDORE.

Aangezien het wenschelijk is voorgekomen de rechten en verplichtingen tusschen het Nederlandsch-Indisch Gouvernement en den Sultan van Tidore en Onderhoorigheden meer dan door de bestaande overeenkomsten geschiedt in overeenstemming te brengen met de eischen van den tegenwoordigen tijd, zoo is op heden, den 22sten October 1894, tusschen ons: JOHANNES VAN OLDENBORGH, resident van Ternate, namens het Gouvernement van Nederlandsch-Indië en HALIFATOEL MAFOEL DAIMAN BISAWAB BIFADLALIL RABOEL ALAMIN WAHOEWA SAID IDIL ANWAR HALIFOEL MOELKI ISKANDER SAHADJOEAN NOER AMAL KETJIL DJAOEHAR MOELKI, sultan van Tidore en zijne landsgrooten, onder nadere goedkeuring van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, overeengekomen als volgt:

Artikel een.

Evenals hunne voorgangers verklaren ook de tegenwoordige sultan HALIFATOEL MAFOEL DAIMAN BISAWAB BIFADLALIL RABOEL ALAMIN WAHOEWA SAID IDIL ANWAR HALIFOEL MOELKI ISKANDER SAHADJOEAN NOER AMAL KETJIL DJAOEHAR MOELKI en de landsgrooten van Tidore, dat dit sultanaat behoort tot het grondgebied van Nederlandsch-Indië en dat zij mitsdien Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden vertegenwoordigd door den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië als wettige soevereine erkennen.

Zij beloven derhalve aan het Gouvernement van Nederlandsch-Indië en aan zijne vertegenwoordigers, trouw gehoorzaamheid en onderwerping.

Artikel twee.

Het gebied van het sultanaat van Tidore wordt verstaan te zijn samengesteld uit de landen en eilanden omschreven op de aan dit contract gehechte opgave. De afstand bij vroegere overeenkomsten aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement gedaan van alle landen welke te voren tot het sultanaat behoord hebben en daaronder thans niet meer bijgrepen zijn, wordt opnieuw erkend en bevestigd.

Artikel drie.

Het sultanaat van Tidore wordt aan hem sultan als een leen afgestaan onder de uitdrukkelijke voorwaarde van stipte en trouwe nakoming der in dit kontrakt omschreven verplichtingen.

De Sultan en zijne landsgrooten verklaren dit leen op die voorwaarde te aanvaarden.

Artikel vier.

De Sultan van Tidore noch zijne landsgrooten zullen het sultanaat ooit aan eenige andere natie dan de Nederlandsche overgeven, noch met eenige andere mogendheid, hetzij Ooster-

sche of Westersche, noch met eenigen onderdaan van zoodanige natie eenig verbond of eenige overeenkomst aangaan of briefwisseling houden, noch geschenken of zendelingen ontvangen van- of zenden aan zoodanige mogendheid of zoodanigen onderdaan, noch toelaten, dat zulks door of namens hunne kinderen of andere bloedverwanten of door of namens hunne onderdanen plaats vinde.

Artikel vijf.

De Sultan en de landsgrooten van Tidore zullen den resident van Ternate als den vertegenwoordiger van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement eerbiedigen en gehoorzamen en mitsdien alleen met hem in overleg treden omtrent alle aangelegenheden, de wederzijdsche belangen betreffende. Zij zullen, zonder zijn medeweten of voorafgaande overleg met hem, aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement geen brieven noch gezantschappen afzenden.

Artikel zes.

De Sultan en de landsgrooten van Tidore zullen met het Nederlandsch-Indisch Gouvernement steeds vrede en oprechte vriendschap onderhouden en dat Gouvernement, waar noodig op eerste aanvraag met alle in hun bereik zijnde middelen hulp verleen en door het leveren van menschen, wapenen en vaartuigen en zulks tegen zoodanige vergoeding als het Gouvernement billijk zal achten.

Zij verbinden zich evenzeer vrede en vriendschap te onderhouden met de bestuurders der naburige en van andere tot het grondgebied van Nederlandsch-Indië behorende landschappen en zullen mitsdien zonder voorkennis en toestemming van het Gouvernement van Nederlandsch Indië tegen zoodanige bestuurders geene vijandelijkheden plegen, noch daartoe uitrustingen of voorbereidselen maken, noch versterkingen binnen het sultanaat van Tidore opwerpen.

Versterkingen, welke met voorkennis van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement mochten bestaan of nader opgericht worden, zullen op eerste aanzegging van dat Gouvernement worden geslecht.

Voorts verbinden zich de Sultan en zijne landsgrooten van alle oneenigheden en twist die tusschen het Sultanaat van Tidore en andere landschappen of hunne wederzijdsche onderdanen mochten ontstaan, onmiddellijk kennis te geven aan den resident van Ternate en die te onderwerpen aan de beslissing van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Artikel zeven.

Eene door den Sultan vervaardigde en door hem en zijne landsgrooten onderteekende nauwkeurige opgave der kroonornamenten, behorende aan het Sultanaat van Tidore blijft bij het Nederlandsch-Indisch Gouvernement in bewaring, ten waarborg dat die sieraden nimmer in vreemde of ongerechte handen geraken.

Artikel acht.

Bij overlijden van den Sultan of in gevallen dat de Sultanszetel van Tidore door andere omstandigheden onvervuld mocht geraken zullen de landsgrooten met eerbiediging der landsinstellingen en in overleg met den resident van Ternate zoodra mogelijk den prins aanwijzen dien zij tot Sultan wenschen verheven te zien.

Bij gemis van eenstemmigheid tusschen de landsgrooten onderling of tusschen dezen en den resident van Ternate wordt de beslissing ingeroepen van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië aan welke beslissing de landsgrooten zich onvoorwaardelijk zullen onderwerpen.

Geen uitroeping, voorstelling aan het volk of bevestiging van den tot Sultan verkozen prins is geldig, wanneer die niet geschiedt krachtens eene door den Gouverneur-Generaal onderteevende acte, waarbij de keuze van dien prins wordt goedgekeurd en bekrachtigd.

Artikel negen.

Alle landsgrooten en andere ambtenaren en officieren geene uitgezonderd welke in het Sultanaat van Tidore gezag voeren worden in overleg met den Sultan door den resident van Ternate benoemd en ontslagen.

Alvorens in functie te treden, leggen de benoemden in handen van den resident van Ternate den eed van trouw af en worden door hem voorzien van eene acte van aanstelling waarin hunne verplichtingen kortelijk omschreven zijn.

Artikel tien.

De Sultan en zijne landsgrooten erkennen het onbetwistbare recht van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement om, zoodra het zulks goedvindt, zelf het bestuur over het geheele Sultanaat of over een gedeelte daarvan in handen te nemen.

Evenzoo erkennen de Sultan en zijne landsgrooten het recht van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, om over het geheel of een gedeelte van het Sultanaat van Tidore ambtenaren te plaatsen.

De Sultan en zijne landsgrooten verbinden zich die ambtenaren in de uitoefening van het hun opgedragen ambt naar hun beste vermogen te ondersteunen.

Mede erkennen de Sultan en zijne landsgrooten het recht van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement om zulks oorbaar achtende de inkomsten der hoofden, welke in de verschillende deelen van het Sultanaat vanwege den Sultan gezag voeren, op redelijke wijze te vermeerderen op te verbeteren.

Artikel elf.

Op welke plaats ook in het Sultanaat van Tidore het Gouvernement in het vervolg mocht wenschen bezetting te leggen, versterkingen op te werpen of etablissementen op te richten, zullen de Sultan en de landsgrooten niet alleen zulks toestaan, maar ook daartoe tegen billijke betaling en vergoeding voor eventueel daaruit voort te vloeien derving van inkomsten, alle mogelijke hulp en bijstand verleen, terwijl zij voor elk van zoodanige bezettingen, versterkingen of etablissementen kosteloos ter beschikking van het Gouvernement zullen stellen de benodigde uitgestrektheid grond ter plaatse naar de keuze van het Gouvernement, behoudens billijke schadeloosstelling aan rechthebbenden.

De ter beschikking van het Gouvernement gestelde terreinen zullen behoorlijk afgebakend en in kaart gebracht worden.

Het Gouvernement belooft dergelijke gronden niet te vervreemden, maar die, wanneer ze niet meer voor het beoogde doel noodig mochten zijn weder aan het leen toe te voegen. Evenzoo verbinden de Sultan en de landsgrooten zich om, wanneer zij daartoe aangezocht worden, tegen betaling mede te werken tot den bouw van vaartuigen ten behoeve van het Gouvernement.

Artikel twaalf.

De oorsprong van de jaarlijksche subsidiën, die door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement worden uitgekeerd aan den Sultan, de landsgrooten en hoofden van Tidore is gelegen in eene schadevergoeding wegens het omkappen der nagel- en notenmuskaatboomen binnen het gansche Sultanaat van Tidore, en daar het Nederlandsch-Indisch Gouvernement reeds voor vele jaren die omkapping heeft laten varen, zoo is de aanleiding tot die subsidiën vervallen.

Het Nederlandsch-Indisch Gouvernement verbindt zich echter om zolang de Sultan, de landsgrooten en hoofden geen inbreuk maken op dit kontrakt, voort te gaan met de uitkeering dier subsidiën, op den voet der vroegere kontrakten, en derhalve

aan den Sultan	f 6400 's jaars.
aan de landsgrooten	„ 2000 „
aan de Sengadjis en Kimalaha's van Tidore	„ 2200 „
aan de hoofden van Maba, Weda en Patani	„ 2200 „

De Sengadjis en Kimalaha's van Tidore en de hoofden van Maba, Weda en Patani ontvangen ieder hun aandeel in deze subsidiën persoonlijk uit 's lands kas te Ternate.

Artikel dertien.

Alle personen, geene geboren onderdanen van den Sultan van Tidore zijnde, die zich op zijn gebied vestigen, worden aangemerkt als onderdanen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement. Een ieder, wie hij ook zij, die hunne uitlevering mocht vorderen wordt verwezen tot dat Gouvernement.

De Sultan en de landsgrooten verbinden zich om aan Europeanen en met hen gelijk gestelde personen of andere vreemdelingen van Westerschen of Oosterschen oorsprong niet te vergunnen zich te vestigen buiten de havens van het Sultanaat zonder voorkennis of vooraf verkregen toestemming van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Handelaars, niet behorende tot de inheemsche bevolking van Nederlandsch-Indië, zullen echter in de havens van het Sultanaat worden toegelaten en aldaar verblijf mogen houden zonder die voorkennis en toestemming, zoo lang zij de orde en rust niet verstoren, zullende van hun gedurende meer dan drie maanden voortgezet verblijf in die havens kennis moeten worden gegeven aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Het Gouvernement van Nederlandsch-Indië behoudt zich de bevoegdheid voor, om ten aanzien van de toelating en vestiging van Chineezen en andere Oostersche vreemdelingen in het Sultanaat van Tidore te allen tijde zoodanige verordeningen uit te vaardigen als het in het belang van Nederlandsch-Indië of in het bijzonder belang van het Sultanaat zal noodig achten.

Personen, die zich zonder verlof hebben verwijderd uit 's Gouvernements militairen of maritiemen dienst, voortvluchtige veroordeelden of misdadigers en dergelijken zullen door den Sultan van Tidore in geen geval binnen het Sultanaat geduld, maar onverwijld aan het Gouvernement uitgeleverd worden, indien zij zich daar vertoonen, en zulks ook zonder dat hunne uitlevering in elk voorkomend geval geëischt wordt.

Artikel veertien.

's Gouvernements onderdanen mits geene Europeanen of daarmede gelijkgestelden personen en geene vreemdelingen behorende tot buiten den Nederlandschen-Indischen Archipel gevestigde volkeren, mogen zich met toestemming van den Sultan binnen zijn gebied vestigen en wederkeerig onderdanen van den Sultan met 's Gouvernements toestemming op 's Gouvernements gebied.

Uitlevering van zoodanige lieden kan niet gevorderd worden buiten het geval van gepleegd misdrijf.

Onderdanen van den Sultan mogen zich met zijne toestemming ook elders buiten het Sultanaat met der woon vestigen, mits betalende hun aandeel in de belastingen en opbrengsten volgens de instellingen des lands aan hunnen gebieders verschuldigd.

Die toestemming kan niet worden geweigerd dan om gewichtige redenen, ter beoordeeling van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement en zoolang zij aan hunne verplichting tot betaling van hunne verschuldigde belastingen en opbrengsten voldoen, kunnen deze lieden niet worden opgeëischt dan in geval van gepleegd misdrijf. Onder danen van den Sultan die gedurende meer dan vijf achtereenvolgende jaren uitlandig zijn geweest en aan hunne voorschreven verplichtingen hebben voldaan zijn na dat tijdvak ontslagen van betalingen en opbrengsten, tenzij zij zich opnieuw in het Sultanaat van Tidore vestigen.

Het voldoen aan alle verplichtingen en het betalen van alle belastingen gedurende vijf jaren kan door belanghebbenden worden afgekocht door betaling van f 25 (vijf en twintig gulden) vooruit en in eens.

Artikel vijftien.

De Sultan verbindt zich met rechtvaardigheid te regeeren, het welzijn des volks te bevorderen en in de geheele uitgestrektheid van zijn gebied eene goede politie in te voeren, tot bewaring van rust en vrede en tot bescherming van personen en eigendommen. De handhaving der politie blijft onder de leiding van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement opgedragen aan den Sultan, bijgestaan door de landsgrooten.

De Sultan verbindt zich goed en onpartijdig recht te verschaffen aan al zijne onderdanen, voor zooverre zij onderworpen zijn aan de rechtsmacht van hemzelve of van de door hem ingestelde rechtbanken of rechters.

Artikel zestien.

De in- en uitvoer van vuurwapenen, buskruit en ammunitie, niet gedekt door eene schriftelijke vergunning van den resident van Ternate, zijn in de landschappen, behoorende tot het Sultanaat van Tidore verboden.

De Sultan en zijne landsgrooten verbinden zich de overtreders van dit verbod en de voorwerpen, waarmede de overtreding gepleegd is, aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement uit te leveren.

Artikel zeventien.

Onder den naam van Rijkswaad is ter hoofdplaats Ternate een rechtbank gevestigd, rechtsprekende in naam der Koningin, welke is samengesteld uit den resident van Ternate of den hem vervangenden ambtenaar als voorzitter, den djoegoegoe (rijksbestierder), den kadli (hoogepriester) en een imaan (priester) van het Sultanaat, zoomede den secretaris van het rijk van Tidore als leden, en een door den resident aan te wijzen ambtenaar of beampte als griffier.

De inlandsche officier van Justitie bij den Landraad te Ternate vervult tevens de functiën van ambtenaar van het openbaar ministerie bij den Rijkswaad.

In eersten aanleg neemt die Rijkswaad kennis:

1°. van burgerlijke rechtsvorderingen, ingesteld door onderdanen van het Gouvernement tegen onderdanen van den Sultan van Tidore.

2°. van alle door Sultan's onderdanen begane overtredingen van het verbod tot in- en uitvoer van vuurwapenen, buskruit en ammunitie in het Sultanaat van Tidore, zoomede van alle overtredingen van de door het Gouvernement van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader vast te stellen pachtvoorwaarden;

3°. van alle straf- en rechtsvorderingen ter zake van misdrijven, overtredingen en rechtsverkortingen met betrekking tot de telegraaflijnen en kabels, hetzij deze liggen binnen of buiten het Sultanaat door onderdanen van den Sultan gepleegd;

4°. wijders worden voor den Rijkswaad te recht gesteld onderdanen van den Sultan, beschuldigd van moord, moedwillige doodslag, menschenroof, brandstichting, het bedriegelijke namaken, vervalschen of besnoeien van muntspeciën, wettigen koers hebbende in Nederlandsch-Indië of wel het met kennis

in omloop brengen van zoodanige nagemaakte vervalschte of besnoeide muntspeciën, het bedriegelijke namaken of vervalschen van bankpapier of eenig op hoog gezag in omloop gebracht papieren geld, of wel het met kennis in omloop brengen van zoodanig nagemaakt of vervalscht bankpapier of papieren geld, landverraad, oproer, zeeroof, verboden slavenhandel, het in zijne vrijheid belemmeren van een vrij mensch hem in den waan brengende of latende dat hij slaaf is, diefstal in vereenigde of gewapende benden, of met geweld gepleegd en in het algemeen alle zoodanige misdrijven, welke met den dood of met de straf naast die des doods kunnen worden gestraft, alsmede ter zake van alle misdrijven, geene uitgezonderd, gepleegd tegen dienaren van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Onderdanen van den Sultan, die in vereeniging met onderdanen van het Gouvernement of met onderdanen van naburige landschappen zich aan misdrijf of overtreding hebben schuldig gemaakt staan terecht voor de rechtbanken, voor welke de onderdanen van het Gouvernement justiciabel zijn.

Van de uitspraken van den Rijkswaad wordt hooger beroep op den raad van justitie te Makasser toegelaten:

1°. in burgerlijke rechtsvorderingen, wanneer de vordering loopt over eene som of waarde van meer dan f 500 (vijf honderd gulden);

2°. in zaken van overtreding wanneer het hoogste bedrag der op de overtreding gestelde boete meer dan f 500 (vijf honderd gulden) beloopt of indien, hetzij gelijktijdig met, hetzij zonder eenige geldboete, eene andere zwaardere straf of wel verbeurdverklaring van bijzondere voorwerpen op de overtreding is gesteld.

Alle vonnissen in zaken van misdrijf door den Rijkswaad gewezen zijn, waaneer zij geen vrijspraak inhouden onderworpen aan de revisie van den Raad van Justitie te Makassar.

Bij de berechting in zaken van misdrijf en overtreding, worden door den Rijkswaad toegepast de ten aanzien van de Inlanders in de onder s' Gouvernements rechtstreeksch gezag staande landen vigeerende strafbepalingen.

De wijze van rechtspleging bij den Rijkswaad, zoo in burgerlijke als in strafzaken te volgen, is of wordt nader door het Gouvernement bij algemeene verordening vastgesteld.

Behoudens de uitzonderingen in dit artikel omschreven, blijft de uitoefening der rechtspleging ter zake van misdrijf of overtreding door de onderdanen van den Sultan binnen het rechtsgebied van Tidore begaan, opgedragen aan die rechtbanken en rechters, welke volgens de instellingen des lands tot die uitoefening zijn aangewezen.

De rechtbanken of rechters mogen geene lijfstraffen noch algemeene verbeurdverklaring van goederen uitspreken.

Bij het opleggen van straffen tot wier ten uitvoerlegging de medewerking van het Gouvernement wordt vereischt, volgen zij de omschrijving die, volgens de wetten van het Gouvernement, in de onder deszelfs rechtstreeksch bestuur staande landen gebruikelijk is.

Artikel achttien.

De rechtspraak in burgerlijke zaken tusschen onderdanen vanden Sultan wordt op den thaus bestaanden voet gehandhaafd.

Artikel negentien.

Het recht om personen die gevaarlijk geacht worden voor de openbare rust en orde buiten het gebied van het Sultanaat Tidore en Onderhoorigheden te verwijderen, berust uitsluitend bij den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, behoudens de bevoegdheid van den Sultan van Tidore om tot zoodanige maatregel de noodige voorstellen aan den resident van Ternate te doen.

Artikel twintig.

Daar in het Sultanaat van Tidore slavernij en pandelingenschap zijn afgeschaft, zoo beloven de Sultan en zijne landsgrooten

ten het houden van slaven, het nemen van pandelingen tot zekerheid van schuld, invoer van slaven en pandelingen van elders, zoo ook menschenroof en handel in menschen binnen het sultanaat niet meer te gedoogen.

Artikel een en twintig.

De Sultan en de landsgrooten van Tidore, zoomede hunne onderdanen zullen zoo te land als ter zee de Nederlandsche vlag voeren en niet toelaten dat in plaats van deze of nevens deze eene andere gevoerd wordt.

Artikel twee en twintig.

De Sultan en de landsgrooten verbinden zich om den handel en de scheepvaart op en in het Sultanaat te beschermen en naar vermogen aan te moedigen, zoowel door bestaande belemmeringen op te heffen als door onthouden van het uitvaardigen van bevelen, waardoor aan den handel belemmering zou worden in den weg gelegd.

De Sultan en de landsgrooten beloven stiptelijk en met alle oprechtheid en trouw op te volgen en door hunne onderhoorigen te doen opvolgen de wetten en bepalingen door of vanwege het Nederlandsch-Indisch Gouvernement vastgesteld, of later vast te stellen, betreffende handel en scheepvaart.

De in het Sultanaat thuis behoorende schepen zullen moeten voorzien zijn van een door den Sultan uit te reiken zeebrief of een jaarpas opgemaakt volgens de betrekkelijke voorschriften, welke stukken echter niet zullen worden uitgereikt dan in overeenstemming met den resident van Ternate, die ze daartoe mede onderteekenen zal.

De landsgrooten en ambtenaren van het Sultanaat Tidore hebben bij voorduring in last van den Sultan, om van de aankomst van alle vreemde schepen en vaartuigen, hetzij Oostersche of Westersche, in een der zeehavens van des Sultan's landen onverwijld kennis te geven aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Degenen hunner, die aan dezen last niet voldoen, worden zonder aanzien van persoon of rang gestraft.

Artikel drie en twintig.

De Sultan en de landsgrooten van Tidore zullen den zee- en rivierroof met alle in hun bereik zijnde middelen krachtadig tegengaan en doen tegengaan en geene schuilplaats, noch eenige andere hulp of medewerking hoegenaamd verleenen, noch toelaten, dat die verleend worden aan zee- of rivierrovers, noch aan personen, die hun bekend zijn of aangewezen worden als zoodanig bedrijf uit te oefenen of daarin betrokken te zijn. Zij zullen degenen, die daaraan schuldig of medeplichtig bevonden worden, aan den resident van Ternate uitleveren.

Artikel vier en twintig.

De Sultan en de landsgrooten verbinden zich, om aan alle schepen en vaartuigen, welke langs de kusten of langs de boorden der rivieren binnen het gebied van Tidore in nood mochten vervallen, allen bijstand te verleenen, de schipbreukelingen te verzorgen en zich geen hunner goederen toe eigenen, noch te gedoogen dat iemand wie ook zich die toeigene.

Zij verbinden zich om schepen en vaartuigen of goederen, welke aan het strand of langs de rivieren binnen het gebied van het Sultanaat mochten stranden of komen aandrijven, of worden aangebracht en welker eigenaren onbekend zijn, te bergen, dan wel ten voordeele van belanghebbenden in het openbaar te verkoopen, indien die niet kunnen worden bewaard.

Van het stranden van schepen en vaartuigen of aanbrengen van aan het strand of uit de rivieren opgevischte goederen zullen de Sultan en zijne landsgrooten onverwijld kennis geven aan den meest nabijzijnden ambtenaar van het Gouvernement.

De Sultan en de landsgrooten kunnen hulp- en bergloon vorderen, die door henzelfen naarmate van de moeite worden

begroot. Van die begrooting geven zij onverwijld kennis aan den resident van Ternate. Belanghebbenden, die zich met deze begrooting bezwaard mochten achten, kunnen de beslissing van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië inroepen door tusschenkomst van den resident.

Artikel vijf en twintig.

De Sultan en de landsgrooten beloven een iegelijk te handhaven in het vrêdig bezit zijner goederen en in de vrije beschikking over de vruchten van zijnen arbeid behoudens de heffingen in geld, voortbrengselen of arbeid door de bevolking volgens de landsinstellingen verschuldigd.

De Sultan en de landsgrooten van Tidore zullen zonder toestemming van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, te hunnen behoeve geen andere belastingen heffen, dan die, omschreven in de aan dit kontrakt gehechte opgave, en zullen mitsdien zonder die toestemming die belastingen, hetzij die in geld, in natura of in arbeid opgebracht worden, in geen geval verhoogd of verzaard worden. De Sultan en de landsgrooten verbinden zich in het algemeen te zorgen en te doen zorgen dat in het Sultanaat van Tidore geene bovenmatige of onwettige heffingen, hoe ook genaamd en door wien ook, van de bevolking geëischt worden. Zij verbinden zich echter om in overleg met het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, overal waar dit met de wenschen der bevolking strookt, over te gaan tot eene afschaffing, zooveel doenlijk, van heffingen in voortbrengselen of arbeid, en tot eene invoering in stede daarvan, van heffingen in geld.

Artikel zes en twintig.

De Sultan en de landsgrooten van Tidore beloven alle belemmeringen, welke in het Sultanaat van Tidore mochten bestaan tegen de ontwikkeling van landbouw en nijverheid, zooveel mogelijk op te heffen, en al hunnen invloed te besteden om de teelt van nuttige voortbrengselen, zoo voor den inlandschen als den buitenlandschen handel te bevorderen, de middelen van vervoer en gemeenschap, zoowel tusschen de verschillende negorijen onderling als tusschen deze en de hoofdplaats Tidore zooveel mogelijk te verbeteren en ten dien einde overal goede wegen of voetpaden te doen aanleggen, waar de gesteldheid van het terrein zulks toelaat en de noodzakelijkheid of de doelmatigheid daarvan mocht blijken, en voorts door alle aan het strand gelegen negorijen, zooveel als noodig mocht zijn, bijstand te doen verleenen aan het bestuur, waar het het transport van Gouvernementsreizigers of goederen betreft. Zij beloven ook de wenken en raadgevingen deswege door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement te geven, na te komen ter bevordering van het welzijn des volks, en van den bloei van het land.

Artikel zeven en twintig.

De Sultan en de landsgrooten zullen aan personen niet behoorende tot de inheemsche bevolking van het Sultanaat van Tidore, geene concessiën tot ondernemingen van landbouw verleenen, noch aan zoodanige personen gronden verhuren of verkoopen dan na verkregen toestemming van het Gouvernement.

Zoodanige concessiën zullen steeds met inachtneming der algemeene belangen van Nederlandsch-Indië waartoe ook het Sultanaat van Tidore behoort zooveel mogelijk worden geregeld in overeenstemming met de algemeene verordeningen, vervat in de wet van 9 April 1870, de Koninklijke besluiten van 20 Juli 1870, n°. 15, 16 April 1872, n°. 28 en 3 December 1873, n°. 19, de ordonnantie van 27 December 1872, het besluit van den Gouverneur-Generaal van dien datum, n°. 28, de ordonnantie van 14 September en 25 December 1875, en de Koninklijke besluiten van 17 Juli en 14 October 1877, nos. 7 en 1, en met die bepalingen welke later tot wijziging of aanvulling mochten worden vastgesteld.

Van zoodanige wijzigingen zal eventueel aan den Sultan en de landsgrooten van Tidore onverwijld kennis gegeven worden,

terwijl van de voormelde besluiten en verordeningen, zooals die zijn opgenomen in de Indische Staatsbladen van 1870, n°. 55 en 118, van 1872, n°. 116, van 1874, n°. 78, van 1872, n°. 237 a en 237 b, van 1875, n°. 199 a en 297 en 1877 n°. 196 en 270, gedrukte Maleische vertalingen aan dit kontrakt gehecht zijn.

Het Nederlandsch-Indisch Gouvernement behoudt zich wijders het recht voor om voor zijne rekening ondernemingen van landbouw in het Sultanaat van Tidore te doen aanvangen en voortzetten, of wel het recht daartoe aan particulieren af te staan, een en ander behoudens billijke schadeloosstelling aan den betrokkene wanneer daartoe grond bestaat.

De Sultan en de landsgrooten van Tidore beloven zoodanige ondernemingen steeds zooveel mogelijk te bevorderen.

Ook blijft aan het Gouvernement het recht voorbehouden, om in de bosschen van het Sultanaat van Tidore te allen tijde zooveel mast-, timmer- en brandhout te doen aankappen dan wel op te koopen en uit te voeren als het noodig zal achten, en zulks zonder dat deswege door den Sultan en de landsgrooten, onder welke benaming ook eenige opbrengst of betaling zal worden gevorderd, zullende evenwel geene aankappingen plaats hebben zonder voorafgaand overleg met hen.

Artikel acht en twintig.

Het recht tot het verleenen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen en van concessiën tot mijnontginning in het sultanaat van Tidore berust geheel bij het gouvernement, dat echter steeds vooraf het Inlandsch Zelfbestuur ter zake zal raadplegen en daarenboven vooraf een onderzoek zal doen instellen naar de rechten van derden op de gronden benodigd voor mijnbouwkundige opsporing of mijnontginning, terwijl het bij eventueele beschikking over zoodanige gronden voor billijke schadeloosstelling door den concessionaris zal zorg dragen.

Van de voor concessiën tot mijnontginning door het Gouvernement te heffen cijns en vast recht zal steeds de helft aan het zelfbestuur worden afgestaan.

Het Gouvernement behoudt zich wijders het recht voor om voor eigen rekening mijnbouwkundige opsporingen en mijnontginningen in het Sultanaat van Tidore te doen aanvangen en voortzetten behoudens billijke schadeloosstelling wanneer daartoe aanleiding bestaat.

Artikel negen en twintig.

De Sultan en de landsgrooten verbinden zich om ten behoeve van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement te leveren of te doen leveren werklieden, materialen en vaartuigen zoo dikwijls dit verlangd wordt.

Het Nederlandsch-Indisch Gouvernement verbindt zich wederkeerig den geleverden arbeid en de geleverde materialen aan des Sultans onderdanen volgens de plaatselijke marktprijzen te betalen.

Werkzaamheden of leveranciën om niet, of tegen onevenredige betaling worden niet dan in hooge noodzakelijkheid gevorderd.

Artikel dertig.

Al de door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement in omloop gebrachte muntsoorten zullen ook in het Sultanaat van Tidore tegen den wettigen koers gangbaar zijn.

Artikel een en dertig.

Alle door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende rechten, belastingen en verpachtingen en in het algemeen betreffende alle inkomsten van het Gouvernement, hoe ook genaamd, zullen ook van verbindende kracht zijn voor de ingezetenen, zonder onderscheid van die plaatsen in het Sultanaat van Tidore waar zoodanige inkomsten aan het Gouvernement zijn of eventueel zullen worden afgestaan.

De Sultan en zijne landsgrooten erkennen het recht van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement om ten laste van deszelfs directe onderdanen, waar deze zich ook binnen het Sultanaat ophouden, alle zoodanige belastingen in te voeren en te heffen als het zal noodig achten.

Artikel twee en dertig.

De Sultan en de landsgrooten van Tidore verbinden zich, om met de middelen onder hun bereik of te hunner beschikking gesteld of nog te stellen het volksonderwijs in hun landenschap krachtadig te ondersteunen en te bevorderen.

Artikel drie en dertig.

De Sultan en de landsgrooten van Tidore verbinden zich de vaccine onder hunne onderdanen toe te laten en te bevorderen.

Artikel vier en dertig.

De Sultan en de landsgrooten van Tidore erkennen, dat door dit kontrakt alle vroegere overeenkomsten door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement met de Sultans van Tidore gesloten, voor zooverre die met het tegenwoordige traktaat in strijd zijn, zijn vervallen.

Omtrent punten bij dit kontrakt niet voorzien en die nader blijken mochten in het belang van land- en volk regeling te behoeven, wordt voorts overeengekomen, dat partijen zich deswege in der minne zullen verstaan.

Aldus ten dage en jare in den aanhef dezes vermeld te Tidore overeengekomen, in quadruplo opgemaakt, onderteevend, bezegeld en plechtig beëdigd door den Sultan van Tidore, HALIFATOEL MAFOEL DAIMAN BISAWAB BIFADLALIL RABOEL ALAMIN WAHOEWA SAID IDIL ANWAR HALIFOEL MOELKI ISKANDER SAHADJOEAN NOER AMAL KETJIL DJAOEHAR MOELKI en door zijne landsgrooten:

Djoegoegoe, ABDOEL RACHMAN,
Kapitein laut MOMMAD TAHIR ALTING,
Majoor ARSAD,
Majoor ANAS.
Kapitein NOEROEL AIKAN ALTING,
Luitenant, prins ARIFIN ALTING,
Luitenant, prins KAMALOEDIN ALTING,
Hoekoem Jade, ABDUL RASID,
Secretaris TALABOEDIN,
Kadli, prins MANSOER,
Kimalaha MARSAOLI IDROES,
Sengadji LAISA HADI,
Kimalaha TAHISA TALIBOE,
in tegenwoordigheid van mij,

Resident voornoemd,

(w. g.) J. VAN OLDENBURGH.

Stempel en handteekeningen van den Sultan van Tidore en zijne landsgrooten.

Dit contract is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 14den Maart 1896, onder voorbehoud,

a. dat de Sultan en de landsgrooten van Tidore instemmen met de daarin in rooden inkt aangebrachte wijzigingen en van

die instemming doen blijken door eene hieronder te stellen onderteekende en bezegelde verklaring;

b. dat de ingevolge artikel 2 aan dit contract gehechte opgave van de landen en eilanden, waaruit het gebied van het Sultanaat wordt verstaan te zijn samengesteld, zal vervangen worden door eene andere, verbeterde opgave, op te maken in overleg met het zelfbestuur, zullende uit de sub a bedoelde verklaring van den Sultan en de landsgrootten van Tidore tevens moeten blijken, dat zij ook met dit voorbehoud instemmen.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,

(w. g.) VAN DER WIJCK.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) A. D. H. HERINGA.

De Sultan en de landsgrootten van Tidore stemmen met de in dit contract aangebrachte wijzigingen in en doen van die instemming blijken door deze, door hen onderteekende en bezegelde verklaring.

Soa Sio (Tidore), den 3den Mei 1896.

Stempel en handteekeningen van den Sultan van Tidore en zijne landsgrootten.

Voor eensluidend afschrift,

De f^d. Gouvernements-Secretaris,

(get.) SUERMONDT.

OMSCHRIJVING van het grondgebied van het Sultanaat van Tidore.

Het gebied van het Sultanaat van Tidore bestaat uit de na te noemen eilanden en gedeelten van eilanden:

I.

Tidore,
Filonga,
Maitara of Noorwegen,
March.

II.

Het centraal gedeelte en de twee oostelijke schiereilanden van Halmahera grenzende:

ten Noorden:

aan eene denkbeeldige rechte lijn, loopende van het snijpunt van den linkeroever der rivier Kayasa met het zeestrand aan de Westkust naar Tofongo aan de Oostkust en

ten Zuiden:

aan eene lijn, die van T. Dehepodo op de Westkust in de richting van T. Foya op de Oostkust loopt.

III.

De aan de Westkust van het centraal gedeelte van Halmahera liggende eilanden en koraalriffen als:

Siboe,
Woda,
Radjoi,
Goratoe,
Tamin,
Djodji.

IV.

Het gedeelte van het eiland Nieuw-Guinea gelegen bewesten de lijn getrokken als volgt:

van het midden van de monding der Bensbach-rivier af, gelegen op ongeveer 141° 1' 47" O.L. Noordwaarts langs den meridiaan, die door het midden van die monding loopt, tot aan zijn snijpunt met den Thalweg der Flij-rivier, van daar langs

den Thalweg der Fly-rivier tot aan den 141sten graad O. L. en verder langs dien meridiaan tot aan de Noordkust.

V.

Alle eilanden gelegen tusschen de kusten van Halmahera en Nieuw-Guinea en tusschen de navolgende alignementen:

ten Noorden:

de lijn getrokken uit Tofongo in de astronomische richting N. 40° O. tot waar de paralel van 1° 40' N. B. wordt gesneden de paralel van 1° 40' N. B. van af dit snijpunt tot 134° O. L.;

de lijn getrokken van het punt gelegen op 1° 40' N. B. en 134° O. L. in de richting van het punt op de Noordkust van Nieuw-Guinea gelegen op 141° O. L.

en ten Zuiden:

de lijn getrokken uit T. Foija in de richting van het punt gelegen op 1° Z. B. en 128° 37' O. L.;

de lijn getrokken uit het punt gelegen op 1° Z. B. en 128° 37' O. L. in de richting van het punt gelegen op 5° Z. B. en 133° O. L.;

de paralel van 5° Z. B. tusschen 133° en 137° O. L.;

de meridiaan van 137° O. L. tusschen 5° Z. B. en 9° 7' Z. B. en de paralel van 9° 7' Z. B. van 137° O. L. tot de monding der Bensbach-rivier.

Bij vorenstaande opgave wordt de lengte gerekend van af den meridiaan van Greenwich.

Deze opgaaf strekt ter vervanging van die behoorende bij artikel 2 van het op den 22sten October 1894 met den Sultan van Tidore gesloten en den 14den Maart 1896 door den Gouverneur-Generaal goedgekeurd en bekrachtigd contract.

Stempel en handteekening van den Sultan van Tidore.

Djoegoegoe, ABDOEL RACHMAN,
Kapitein laut, PRINS MOHAMAD TAHIR ALTING,
Majoor ARSAD,
Majoor PRINS ANAS ALTING,
Luitenant PRINS HAYOEL ARIFIEN ALTING,
Luitenant PRINS KAMALOEDIN ALTING,
Hoekim JADI MOHAMAD ALL,
Hoekoem SOA SIOE JOESOEP,
Secretaris HAJATOEDIN,
PRINS MANSOER,
Kimalaha FALARAHIA IDRIES,
Sengadji LAISA ABOEBAKAR.

Ternate, den 18den September 1899.

De Resident van Ternate en Onderhoorigheden,

(w. g.) HORST.

Onder bekendstelling dat Kapitein PRINS NOEROEL AIKAN ALTING door ziekte is verhinderd geworden om dit document mede te onderteekenen.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) PAULUS.

Staat van in het Sultanaat van TIDORE jaarlijks te presteeren heerediensten en op te brengen belastingen.

Namen der eilanden — negorijen.	Hoofdelijke belasting.	Aantal soldaten en oppassers.	Aantal prauwen kora-kora	Verschillende belastingen in natura op te brengen.
Eiland Tidore	—	—	—	—
Mareko Laissa	—	5	1	—
„ Laho	—	8	1	—
Toloa Banawa	—	3	1	—
„ Tabissa	—	2	1	—
„ Tomaidi	—	3	1	—
„ Dokiri	—	2	1	—
„ Tomanjili	—	2	1	—
„ Gamtohé	—	3	1	—
„ Toegoeiha	—	4	1	—
„ Tomalouw	—	11	1	—
„ Tongowai	—	3	1	—
Gam Tomadi	—	16	—	24 pipa (60 katti) rijst.
„ To Kange	—	15	—	idem.
„ Soasio	—	17	—	—
Eiland March	—	3	1	—
„ Halmaheira	—	—	—	—
„ Maba	} f 4 voor ieder volwassen gehuwd man en f 2 voor een ongehuwde	—	—	—
„ Patani		—	—	—
„ Weda		—	—	—
„ Maidi	—	—	—	150 mandjes (tabak) rijpe pinangnoten.
„ Gita	—	—	—	1088 stuks bamboe gevuld met dammar en 8000 stuks atap.
Eiland Gebé	—	—	5	15 pikol tripang of 75 katti schildpad.
„ Nieuw Guinea	—	—	—	—
„ Salawati	—	—	3	6 pikol tripang of 45 katti schildpad.
„ Waigeoe	—	—	8	15 „ „ „ 75 „ „
„ Misool	—	—	3	12 „ „ „ 60 „ „
„ Waigama	—	—	1	9 „ „ „ 45 „ „
„ Onin	—	—	6	60 „ notenmuskaat of 270 katti schildpad.
„ Noefoor	—	—	8	54 „ tripang of 270 katti schildpad.

Behoort bij het op den 22sten October 1894 met den sultan van Tidore gesloten en op den 14den Maart 1896 door den Gouverneur Generaal goedgekeurd en bekrachtigd contract.

Voor eensluidend afschrift,

*De Secretaris-Generaal
bij het Departement van Koloniën,*

A. E. ELIAS.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

TIDORE.

SUPPLETOIR CONTRACT.

Nº 29

SUPPLETOIRE OVEREENKOMST MET TIDORE.

Aangezien het wenschelijk is voorgekomen de bepalingen te herzien welke het verleen van mijnconcessiën in het Sultanaat van Tidore beheerschen;

zoo is op heden den 30sten September 1897, onder nadere goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië en uit naam van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, tusschen ons, doctor DIRK WILLEM HORST, resident van Ternate en Onderhoorigheden en HALIFATOEL MAFOEL DAIMAN BISAWAB BIFADLALIL RABOEL ALAMIN WAHOEA SAID IDIL ANWAR HALIFOEL MOELKI ISKANDAR SAHADJOEAN NOER AMAL KETJIL DJAOEHAR MOELKI, Sultan van Tidore en zijne landsgrooten overeengekomen als volgt:

Eenig artikel.

Artikel acht en twintig van het contract, gesloten met den Sultan van Tidore en zijne landsgrooten op den 22sten October 1894, goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouvernements besluit van den 14den Maart 1896 onder nummer 6, wordt aangevuld met een vierde alinea, aldus luidende:

„De door den Wetgever van Nederlandsch-Indië vastgestelde of nader uit te vaardigen verordeningen en bepalingen betreffende opsporing en ontginning van delfstoffen, hebben verbindende kracht voor het Sultanaat van Tidore en zijne ingezetenen.”

Aldus ten dage en jare voorschreven overeengekomen te Tidore in viervoud opgemaakt, onderteekend, bezegeld en plecht-

tig beëdigd door Zijne Hoogheid den Sultan van Tidore en zijne landsgrooten, in tegenwoordigheid van mij, resident voornoemd.

(w. g.) HORST.

Handteekeningen en stempel van den Sultan van Tidore en zijne landsgrooten.

Dit contract is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 23sten December 1897.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië,
(w. g.) VAN DER WIJCK.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,
De Algemeene Secretaris,
(w. g.) A. D. H. HERINGA.

Voor eensluidend afschrift,
De Gouvernements-Secretaris,
(w. g.) COHEN STUART.

Voor eensluidend afschrift,
*De Secretaris-Generaal bij het Departement
van Koloniën,*
A. E. ELIAS.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

TIDORE.

NOTA VAN TOELICHTING.

Nº. 30.

De uitgestrektheid van het onder de residentie Ternate en Onderhoorigheden ressorteerende landschap Tidore, wordt geschat op 7356 geographische mijlen. (1)

Van de eilanden en gedeelten van eilanden, die tot het gebied van dit Sultanaat behooren, zijn de belangrijkste:

Tidore met een bevolking van 9624 zielen, de zetel van het vorstenbestuur;

Tidoreesch Halmaheira, omvattende de noord-oostelijke en de oostelijke schiereilanden met het centrale gedeelte, ten Noorden van Ternataansch-Halmaheira gescheiden door een rechte lijn, loopende van het snijpunt van den linkerover der rivier Kayassa met het zeestrand aan de Westkust naar Tofongo aan de Oostkust en ten Zuiden door een rechte lijn, welke van Kaap Dohepodo op de Westkust in de richting van Tanjong Foya op de Oostkust loopt.

Tidoreesch Halmaheira telt 13 086 inwoners, Gebé 765, Waigeoe 1986, Salwatti 2932 en Misool 1478 zielen.

De bovengenoemde bevolkingscijfers zijn verkregen van het Sultansbestuur en verdienen geen volkomen vertrouwen.

Van meer gewicht zoowel uit een bestuursoogpunt als voor den handel is Nederlandsch-Nieuw-Guinea, sinds de verschillende havens geregeld door de stoomschepen der Koninklijke Pakketvaart-Maatschappij bezocht worden.

Omtrent de sterkte der bevolking in dat land kunnen, zelfs bij benadering, geene gegevens worden verstrekt.

De Sultan is het hoofd zoowel van het wereldlijk als van het geestelijk gezag. In het laatste wordt hij bijgestaan door een kadli (opperpriester), eenige imans, ehatibs en modins. Voor de uitoefening van het wereldlijk gezag staan hem ter zijde een Djodjaoe of rijksbestuurder, welke niet van vorstelijken bloede is. Hij is belast met de uitvoering van des Sultans bevelen en hoofd der bobatoe's, dat zijn die Sultansambtenaren, welke een aandeel hebben in de recognitie-penningen, bij art. 12 van het contract bedoeld. Tevens is de djodjaoe het erkende hoofd van twaalf der dertien negorijen op het eiland Tidore gelegen. Op hem in rang volgt de kapitein-laut, welk ambt, meestal bekleed door den voornaamsten onder de prinsen, in vroeger tijden, toen de hongitochten nog in zwang waren, als zeer belangrijk werd beschouwd. De legermacht wordt gerequireerd uit de kampons van het eiland Tidore en uit die op Halmaheira, welke geene hoofdelijke belasting opbrengen. Elke kampong levert een bij het contract bepaald aantal lieden, die gedurende een jaar verplicht zijn om de wapens te dragen, doch in eigen levensonderhoud moeten voorzien. In vreedstijd staat aan het hoofd van het leger een majoor, lid van het vorstenhuis, doch die in oorlogstijd door een kapitein prang wordt vervangen. Wijders behooren nog tot de rijksgrouten de hoekoem van Soa Sioe (de kampong waar de Sultan woont) en die van Jali: deze waardigheid wordt als erfelijk beschouwd. In de laatste plaats treedt als lid van het rijksbestuur op de secretaris, de chef de bureau van den Vorst.

(1) Zie bladz. 77 der tabel van de resultaten eener met behulp van den planimeter verrichtte meting van den vlakken inhoud der Nederlandsche bezittingen in Oost-Indië. Batavia, Landsdrukkerij 1895.

De rechtspraak in die strafzaken, waarop niet de straf des doods of een straf naast die des doods is gesteld (deze zaken worden door den Rijksraad behandeld), de rechtspraak in zaken van overtreding, behoudens de enkele uitzonderingen in het contract genoemd, en de rechtspraak in alle burgerlijke zaken tusschen de onderdanen van den vorst, berusten bij den Hakim, bestaande uit den djodjaoe, den kadli en eenige kamponghoofden. Nadat deze rechtbank de zaak heeft onderzocht, brengt zij haar gevoelen uit bij den Sultan, die in het hoogste ressort beslist.

Tidoreesch Halmaheira bestaat uit de districten Maba, Weda en Patani. Aan het hoofd van elk district staat een oetoesan, de vertegenwoordiger van den vorst, die hem, in tegenstelling met hetgeen in het rijk van Ternate plaats heeft, uit het volk kiest. Het tweede districtshoofd is de Sengadji. Het hoofd eener groote kampong draagt den titel van Kimalaha, het onderhoofd die van ngofamangira, welke naam ook wel gegeven wordt aan hoofden van weinig beteekenende kampons. Kleine overtredingen worden door dat districtbestuur behandeld en afgedaan, doch zoodra de overtreding met geweld is gepleegd, zoodat bloedsporen zichtbaar zijn, behoort de zaak voor den Hakim van Tidore te worden gebracht.

Op het eiland Gebé is het bestuur in handen van een Sengadji; de eilanden Waigeoe en Salwatti staan ieder onder een radja. Misool bestaat uit twee rajaschappen, het eigenlijke Misool en het noord-oostelijk deel van dat eiland, waigama geheeten.

De aanrakingen van de Nederlanders met Tidore dagteekenen reeds van het begin der 17e eeuw. Het eerste schriftelijk contract, dat de Oost-Indische compagnie met den Vorst van Tidore aanging, dat van 29 Maart 1667, werd door den toenmaligen super-intendant CORNELIS SPEELMAN gesloten. De uitroeiing der nagelboomen bekleedde daarin eene voornaam plaats. Nieuwe aanplanting mocht niet geschieden dan op last der compagnie. Wijders bevatte het bepalingen tot wering van Oostersche en Westersche vreemdelingen en de belofte, dat men elkander in den oorlog zou bijstaan; een of- en defensief verbond, waaraan beide partijen in den vervolge niet altijd trouw zijn gebleven.

Eindelijk — en uit een historisch oogpunt is dit wel het belangrijkste — verklaarde „de vorst en zijne rijksgrouten zich zelve hunne landen en onderdanen te stellen en over te dragen in handen en onder de bescherming van de compagnie, dezelve mitsdeze erkennende voor hunnen schuts- en beschermheer”, terwijl de compagnie werd „ingelaten tot een Lid en medegenoot in de Tidoreesche Rijks Regering”.

Bij elke nieuwe Sultanskeuze werd het met SPEELMAN gesloten contract vernieuwd. Zoo den 31sten Juli 1689, toen HAMDJA TAHAROEEDIN den troon beklommen had en aan het vernieuwde contract eenige geheime artikelen werden toegevoegd, waarin op het betengelen der Papoesche rooverijen werd aangedrongen.

In 1700 gaf de Oost-Indisch Comapgnie aan den Sultan van Tidore in leen de landen op Ceram Laut, Groot Ceram en Goram, met het doel dien vorst te noodzaken om „zijne Papoesche

onderdaanen in te teugelen en dezelve van het rooven af te houden". Doch die leenaftand had nog eene andere strekking. Het specery-monopolie was in gevaar. Engelsche kooplieden hadden het voornemen opgevat om een vloot uit te rusten naar de Moluksche wateren. Die indringers moesten worden geweerd en daar de Compagnie niet bij machte was om op elk eiland eene factory te vestigen of eene versterking te bouwen en te bezetten, moesten de met haar in contract staande 11 inlandsche vorsten „krachtdadig worden gesteund en op naam dier vorsten hun gebied tegen elken indringer verdedigd worden".

De rooftochten der Papoea's naar de omliggende eilanden bleven echter voortduren niettegenstaande de daaromtrent bij een contract van 1733 gemaakte voorzieningen, met dat gevolg, dat bij een contract van 1768 de sultan van het leenrecht op Oost-Ceram en Goram afstand moest doen.

Sultan DJAMALOEDIN die in 1756 den troon beklommen had, bleef in het geheim de compagnie tegenwerken, daarin gesteund door den kroonprins en enkele rijksgrouten. Toen eindelijk die vorst de hulp van Mangindanaosche zeeroovers inriep, om het Ternataansche gebied op Halmabeira te verontrusten, begreep de toenmalige Gouverneur van Ternate THOMASZEN niet langer te mogen dralen. Hij nam in 1779 den Sultan, den kroonprins en eenige rijksgrouten gevangen en zond hen op naar de Hooge Regeering te Batavia, die zijn krachtig optreden goedkeurde, den Sultan vervallen verklaarde van den troon en krachtens de hiervoor aangehaalde uitdrukking, voorkomende in het contract van 1667, het rijk van Tidore met alle onderhoorigheden in bezit nam.

Doch de macht der Compagnie neigde reeds ten ondergang en door den grooten schuldenlast, welke haar drukte, niet in staat om zelf het bestuur te voeren, stond zij kort daarna Tidore in leen af aan den prins ALAM. Den 17en Juli 1780 werd met dezen vorst een contract gesloten, waarbij hij de Compagnie als leenheer erkende, doch, onder zekere beperkingen, aan hem en zijne rijksgrouten „de vrije exercitie van Justitie so in het civiel als crimineel over hunne gemene onderdanen" werd overgelaten.

De verheffing van Prins ALAM tot Sultan van Tidore werd door de prinsen NOEKOE en KAMALOEDIN niet leede oogen aangezien; zij weigerden hem gehoorzaamheid, doch nadat KAMALOEDIN gevangen genomen was, zocht NOEKOE zijn heil in de vlucht. Eerst wist hij de Halmabeirasche districten Maba, Weda en Patani over te halen om zijne zijde te kiezen, doch hij vluchtte naar Ceram toen die districten in 1781 weder onder de gehoorzaamheid van den wettigen vorst waren teruggebracht. Sedert hield hij zich voornamelijk op dit eiland op, deed van daar uit met zijne uit prauwen bestaande vloot een aanval op Tidore en vertoonde zich, door de oproerige bevolking van Maba, Weda en Patani gesteund, in 1783 zelfs ter reede van Ternate. Sultan PATRA ALAM, beschuldigd van in het geheim NOEKOE in zijn verzet tegen de Compagnie te steunen, werd na een moorddadigen strijd afgezet en door den in 1780 naar Batavia verbannen prins KAMALOEDIN vervangen.

De akte van investiture met dezen vorst te Batavia opge maakt den 18en October 1874, is bijna gelijkloidend aan die, welke ruim vier jaren te voren door prins ALAM was bezworen.

De verheffing van KAMALOEDIN maakte echter aan de vijandige houding van NOEKOE geen einde.

In Februari 1797 vertoonden zich twee Engelsche oorlogschepen in de haven van Ternate en eischten de hoofdplaats op, welke opeiseling van de hand werd gewezen. Twee maanden later kwam NOEKOE's vloot, door een Engelsch schip geconvoicerd voor Tidore. Hoofden en bevolking kozen zijn partij, en nadat de Sultan KAMALOEDIN, bijna van allen verlaten, naar Ternate was gevlucht, trad NOEKOE als Sultan op.

De hulp hem door de Engelsche bewezen in het bemeesteren van den Tidoreeschen vorstentzetel, vergold NOEKOE door hun bijstand te verleen in den strijd, die tengevolge had dat in Juni 1801 de hoofdplaats Ternate moest capituleren en in het bezit der Engelschen overging.

NOEKOE had zijn doel bereikt. Hij zag de Hollanders verdreven en den Sultan van Ternate, die de Compagnie in haren

strijd tegen den overweldigen had bijgestaan, vernederd. Van nu af nam Tidore den voorrang in boven Ternate, en in de Treaty of Peace and Amity, dat door bemiddeling van den Britschen gezaghebber in November 1801 tusschen de beide Sultans werd gesloten, waardoor aan de sinds langs bestaande veete tusschen die rijken een eind zou komen, werd Tidore het eerst vermeld.

Intusschen had NOEKOE een djogoegoe van Makjan als vorst aangesteld over Djailolo, een maatregel welke een eeuw later nog de oorzaak was van een opstand in Oost-Halmabeira. Doch dit plan tot herstel van het oude rijk van Djailolo leed schipbreuk op den onwil van den Engelschen Resident WEBBER, die na eene vergeefsche poging om den door NOEKOE gekozen vorst van Djailolo tot afstand te dwingen, een premie uitloofde voor de uitlevering van den inmiddels gevluchten prins, die door NOEKOE beschermd, zich echter schuil wist te houden.

Nadat de Oost-Indisch bezittingen in 1802 bij het sluiten van den vrede van vrede van Amiens weder aan Nederland waren teruggegeven, werd NOEKOE door de commissie van overneming als Sultan erkend; hij weigerde echter het aangaan van een contract.

Den 14en November 1805 kwam Sultan NOEKOE te overlijden en werd de prins DJANALABDIN door de rijksgrouten tot zijn opvolger gekozen, zonder dat die keuze door de Regeering werd bekrachtigd. Toen ook deze vorst bescherming zocht onder de Britsche vlag, die zich na het opnieuw uitbreken der vijandelijkheden tusschen Frankrijk en Engeland weder in de Molukken had vertoond en aan het verzoek tot uitlevering van den prins van Djailolo geen gevolg gaf, werd Tidore door onze troepen in bezit genomen en vluchtte DJANALABDIN naar Ceram, en van daar naar het eiland Misool.

Den 31sten Augustus 1813 ging Ternate opnieuw aan de Engelschen over en nu werd prins MOSSEL, een neef van DJANALABDIN, die inmiddels overleden was, tot Sultan geproclameerd. Die keuze was niet naar den zin van DJAMALOEDIN, den oudsten zoon van DJANALABDIN, die zich met ASGAR, een zoon van den vorst van Djailolo, verbond om met kracht van wapenen te Ternate bij den Britschen Resident zijn goed recht op den troon van Tidore te bepleiten. Beide moesten evenwel het hoofd buigen en werden naar Amboina verbannen. Den 27sten October 1814 werd de in 1801 tusschen Ternate en Tidore gesloten Treaty of Peace and Amity vernieuwd, waarin tevens het grondgebied van elk Sultanaat werd omschreven. In het volgend jaar werd de naar Ambon verbannen prins DJAMALOEDIN tot Sultan MOEDA, en troonopvolger aangewezen, terwijl hem de districten Maba, Weda en Patani in leen werden afge staan. In April 1817 ging het bestuur van Ternate wederom aan Nederland over, en den 17en September van dat jaar werd door den commissaris ENGELHARD met Sultan MOSSEL, die bij zijne troonsbeklimming den naam van MOHAMAD TAHIR had aangenomen, een tractaat van vriendschap en alliantie gesloten, waarbij de soevereiniteit van Nederland over Tidore werd erkend en aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement het recht bleef voorbehouden om, zoo het dit noodig oordeelde, zelf het bestuur over het rijk in handen te nemen.

In art. 3 werd de door het Britsche bestuur gedane keuze van prins DJAMALOEDIN tot troonopvolger en Sultan MOEDA gehandhaafd, doch omtrent den afstand van Maba, Weda en Patani zou, alvorens daaromtrent te beslissen, een nauwkeurig onderzoek worden ingesteld. De uitroeiing der nagel- en notenmuscaatboomen bleef bij dit contract gehandhaafd en daarvoor werd jaarlijks aan het Sultansbestuur f 12 800 toegelegd.

Sultan MOHAMAD TAHIR kon geen vrede vinden met het verlies van de drie Halmabeirasche districten, en daar DJAMALOEDIN als Sultan Moeda weigerde de bevelen van den wettigen vorst op te volgen, werd hij in Juli 1818 naar Java verbannen en kwamen de vroeger afgescheiden districten weer onder het Sultanaat terug.

Op Ceram, waar twee broeders van den verbannen radja van Djailolo een schuilplaats hadden gevonden, bleef het verzet tegen het Gouvernement voortduren. Vele ontevredene en van Halmabeira uitgeweken hoofden schaarden zich aan hunne zijde, zoodat in 1826 de toenmalige Gouverneur der Molukken

MERKUS, prins **MOHAMAD ASGAR DJAILOLO** als Sultan aanstelde over de noordoostkust van Ceram, en met hem een contract sloot van ongeveer dezelfde strekking als dat in 1817 met Tidore aangegaan. Toen echter de zeerooverijen in het oostelijk deel der Molukken niet ophielden, werd, in 1832, dit Ceramische Sultanaat weder opgeheven en werden de Sultan en zijn aanhang naar Java verbannen.

Intusschen was op het einde van 1821 Sultan **MOHAMAD TAHIR** gestorven en opgevolgd door **ACHMADOEL MANSOER**, met wien het bestaande contract werd vernieuwd.

Bij het bezoek dat de Gouverneur-Generaal **VAN DER CAPELEN** in Mei 1824 aan Ternate bracht, werden de met Ternate en Tidore aangegane contracten, behoudens eenige wijziging bevestigd. De verplichte levering van de specerijen hield evenwel eerst op in 1828, toen aan de bevolking de vrije beschikking over hare producten werd verleend.

ACHMADOEL MANSOER regeerde 34 jaren lang, overleed in 1856 en werd in 1857 door **ACHMAD SAFIOEDIN (ALTING)** opgevolgd. Met hem werd het contract van 25 September 1860 gesloten. (1) Hij stierf in November 1865 en werd in Augustus 1867 door **DJOHAR ALAM** vervangen, die den 2en Mei 1892 overleed. Het was onder zijn bestuur, dat in 1872 (26 Maart) een nieuw contract (2) met Tidore werd gesloten en dat in 1876 **DANOE BABA HASSAN**, een broederszoon van den in 1832 verbannen Sultan van Ceram, een opstand verwekte op Halmahera, die eerst in het volgend jaar (Juni) werd gedempt. Hieromtrent zijn uitvoerige bijzonderheden medegedeeld in de Koloniale Verslagen van 1877, bladz. 31/35 en 1878 blz. 28/32.

Daar de toenmalige Resident van Ternate de onlusten op Halmahera toeschreef aan het wanbestuur der vorsten, werd o.a. de belasting in natura, die in de districten Maba, Weda en Patani aan den Sultan van Tidore werd opgebracht, afgeschaft en vervangen door eene hoofdelijke belasting in geld, naar den maatstaf van f 4 voor elken gehuwden en f 2 voor elken ongehuwden belastingplichtige.

De oude Sultan van Tidore, die den 2en Mei 1892 overleed, werd opgevolgd door zijn oudsten wettigen zoon prins **SAHADJOEAN** die den 30sten Juni 1894 van Regeeringswege in zijne waardigheid is geïnstalleerd. In de bij die gelegenheid

door hem afgelegde akte van verband (3) verklaarde hij zich bereid om toe te treden tot eene herziening der contractueele bepalingen, regelende de verhouding van Tidore tot het Nederlandsch gezag. Deze herziening had plaats op 22 October 1894, toen het bestaande contract met Tidore van 1872, zooals het bij drie suppletoire contracten van 1 Juli 1879, 18 Februari en 5 Juli 1889 (4) was aangevuld, door eene nieuwe overeenkomst werd vervangen, die hierbij wordt overgelegd.

Deze overeenkomst is bij het Gouvernementsbesluit van 14 Maart 1896 n°. 6 goedgekeurd en bekrachtigd o. a. onder voorbehoud, dat de daarbij behoorende omschrijving van het gebied van het sultanaat zou worden vervangen door eene verbeterde opgaaf. Van de diensgevolge onder dagteekening van 18 September 1899 vastgestelde verbeterde gebiedsomschrijving, werd aantekening gehouden bij Gouvernementsbesluit d.d. 2 Mei 1900, met bepaling, dat zij in de plaats treedt van de oorspronkelijke opgaaf.

In menig opzicht wijkt de nieuwe overeenkomst van het vorig contract af, ofschoon enkele bepalingen van het oude contract, als b.v. die van art. 9, betreffende het recht van het Gouvernement om, zoo noodig, zelf het bestuur over het geheele sultanaat of over een gedeelte daarvan in handen te nemen en daar ambtenaren te plaatsen, zijn behouden. In het nieuwe contract zijn verder van belang de bepalingen betreffende de rechtspraak (artt. 17 en 18), welke gelijkkluidend zijn aan de bepalingen van het suppletoir contract met Ternate van 10 December 1894 (5), die betreffende den afkoop van verplichtingen jegens den vorst door Tidoreesche onderdanen die het Sultanaat verlaten (art. 14) (6), die betreffende het recht van verbanning (art. 19) en die betreffende den mijnbouw (art. 28), welk laatste nog zijn aangevuld bij de mede hierbij overgelegde suppletoire overeenkomst van 30 September 1897, houdende de bepaling, dat onze mijnverordeningen verbindende kracht hebben voor het Sultanaat en zijne ingezetenen.

(3) Alsvoren. Zitting 1895/96 — 110, n°. 23.

(4) Alsvoren. Zitting 1880/81 — 57, n°. 8 en 1890/91 — 112, n°. 24 en 26.

(5) Alsvoren. Zitting 1897/98 — 152, n°. 17.

(6) Eene dergelijke bepaling wordt aangetroffen in art. 13 van het vigeerende contract met Ternate. Zie Gedrukte stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Zitting 1881/82 — 100, n°. 16.

(1) Gedrukte stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Zitting 1861/62 (LXVI), n°. 4.

(2) Alsvoren. Zitting 1874/75 — 71, n°. 6.

